

SALA DE
LECTURĂ

DEVA

Localitate:

2
LUCEAFARUL

Luceafarul

de dimineață

Apare cu sprijinul Primăriei sectorului 2 București, primar Neculai Onțanu

Săptămânal de cultură al Uniunii Scriitorilor din România

Nr. 38 (910), Miercuri, 18 noiembrie 2009, 16 pagini. Preț: 3 lei

NICOLAE BADIU

ANDREEA CĂLINESCU:

**Festivalul
artelor**

BOGDAN GHIU:

**Căderea
fără Zid sau
Spectatorul-
actor**

MIRCEA GHIȚULESCU:

**Pipa Irinei
și teatrul
cinemascopic**

SORIN LAVRIC:

Uzura timpului

OCTAV POPA:

Cartea străină

**Despărțirea de
un mare actor**

**Poeme
de Paul VINICIUS**

Adrian AZI, TRANS-ESTETICUL
Popescu: ERODEAZĂ ESTETICUL

În numărul viitor:

Interviu cu Emilian Galaicu-Păun

5 194240 515000

MUZEUL NAȚIONAL AL LITERATURII ROMÂNE; ACADEMIA ROMÂNĂ;
FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ

CENTENAR Eugen Ionescu (25-27 noiembrie 2009)

PROGRAM:

Miercuri, 25 noiembrie 2009, ora 13.00

– „Rotonda 13”:

- Vernisajul expoziției „Centenar Eugen Ionescu” (manuscrise, documente, fotografii din arhiva M.N.L.R.)
- Evocare – Invitați: Radu Beligan, Nicolae Breban, Barbu Cioculescu, Jacques De Decker, Dan Hăuică, Eugen Simion, Mihai Șora

Joi, 26 noiembrie 2009, ora 14.30:

- Dezbateri: „Eugen Ionescu azi”, cu participarea jurnaliștilor din presa cotidiană și culturală.
- Spectacol de teatru: „Cântăreața cheală”, de Eugen Ionescu (Universitatea de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” - București).
Interpretează: Raluca Caragioiu, Oleg Apostol, Luminița Bucur, Daniel Dobre, Cristian Avram, Aura Calancea.
Coordonator proiect: prof. univ. dr. Valeria Sitaru.

Vineri, 27 noiembrie 2009, ora 12.00

Lansarea volumului „Tânărul Eugen Ionescu”, de Eugen Simion, apărut la Editura M.N.L.R., 2009
Invitați: Nicolae Breban, Daniel Cristea-Enache, Andrei Grigor, Basarab Nicolescu
Cu participarea Orchestrei de Cameră Philharmonia
Dirijor: Nicolae Iliescu
În program: Enescu – Preludiu la unison;
Corelli – Sarabandă, Gigă, Badinărie;
Mozart – Divertisment K V 136 în re major
Amfitrionul „Zilelor Eugen Ionescu”:
Lucian Chișu, directorul M.N.L.R.

Evenimentele vor avea loc în Rotonda Muzeului Național al Literaturii Române din Bdul. Dacia nr. 12, București

Revista revistelor

Mihail Sebastian - un homosexual latent?

Cea mai recentă dintre aparițiile „săptămânalului de informație și analiză culturală” (așa se recomandă revista pe frontispiciu) marchează atingerea bornei 500 dintr-o istorie editorială ce numără aproape 10 ani – prilej firesc de inserare în paginile sale a unei suite de frumoase și meritate aprecieri ale demersului redacțional și ale ținutei de ansamblu a publicației la care subscriu cu generozitate câteva nume importante ale literaturii române de azi: Mircea Horia Simionescu, Radu Cosașu, Livius Ciocărlie, Gabriel Dimisianu, Gabriela Adameșteanu, Ioan Es. Pop, Petru Cimpoșu, Gabriela Melinescu, Sorin Alexandrescu, Daniel Cristea-Enache, Nora Iuga și alții.

Redacția **Luceafărului de dimineață** se alătură lor cu felicitările de rigoare și cu urarea colegială: *La mulți ani și la cât mai multe numere valoroase!* În săptămâna aceasta, **Observator cultural** face deja primul pas către reperul 1000. Drum bun!

ORIZONT 10

Nu mai puțin de opt pagini consacră revista timișoreană în numărul său 10/octombrie a.c. Hertei Müller, laureata Nobelului pentru literatură pe anul 2009. Sunt la fel de interesante evocări (Marcel Tolcea, Rodica Binder), contribuții la disputa privind identitatea scri-

toricească a autoarei (Radu Pavel Gheo), considerații asupra onora dintre cărțile sale (Pia Brânzeu, Roxana Nubert, Gabriela Glăvan, Elena Crașovan), dar reține, în primul rând, atenția reproducerea unor fragmente din emisiunea lui Robert Șerban *A cincea roată difuzată* de Televiziunea Analog pe 12 martie 2005, când Nobelul nu se întrezărea, iar primirea lui putea fi invocată ca perspectivă mai curând teoretică. Moderatorul pune întrebări incitante, iar răspunsurile sunt de o luciditate și direcție impresionantă, conturând portretul unei personalități de remarcabilă forță interioară. Vă spune ceva, de pildă, faptul că, într-o epocă de bigotism frenetic, Herta Müller are curajul să afirme neted că nu crede în Dumnezeu?

România literară 45

Pornind de la mult discutata și intens disputata carte a Martei Petre *Diavolul și ucenicul său*, Ion Vianu publică, sub titlul *M. Sebastian, inger sau om?* un articol extrem de interesant și judicios, în care își dau mâna fericit subtilitatea eseistului și competența medicului psihiatru. Apreciind demersul cercetătoarei clujene, Ion Vianu diagnostichează pertinent și fără umorile

care au frisonat comentariile dedicate volumului: *„Întreaga carte este străbătută de unul și același fir roșu: dependența psihică a lui Mihail Sebastian față de Nae Ionescu, aproape fără abatere din 1927 până în 1934, apoi subterană și mai puțin tiranică, dar insistentă, după publicarea faimoasei prefețe de la De două mii de ani, până la moartea lui Nae în 1940 și chiar dincolo de mormânt, în visele lui Sebastian”*.

Un detaliu de factură onomastică (pseudonimul ales de Iosif Hechter, știut fiind că Sfântul Sebastian este „un recunoscut patron al gay-lor”) reprezintă punctul de plecare al unor considerații despre homosexualitate și cultul masochist al suferinței care coagulează într-o concluzie dacă nu șocantă, în orice caz insolită, surprinzătoare: *„Că Sebastian era homosexual, pesemne latent, există indicii: pseudonimul ales, cum am văzut; fiascourile lui sexuale cu femeile (semnalate ca «năruire», cel puțin de două ori în Jurnal); în fine, relația cu Nae Ionescu, cel mai probabil la modul masochist-moral. Într-adevăr, constatând că Sebastian, evreu, se leapădă de toate avansurile prietenesci pe care i le oferea lumea culturală românească și chiar le condamnă cu pana cea mai neagră (o face cu cercul «Vieții românești», cu Lovinescu, cu G. Călinescu) ni se pare că atașamentul masochist-homosexual este mai în măsură decât orice altă explicație să dea seama de fidelitatea servilă față de Nae Ionescu”*.

Articolul lui Ion Vianu: capătul unui drum sau începutul altuia? Vom vedea... (G.N.)

Calendar

18.11.1940 - Apostol Gurau	20.11.1942 - Zsuzsana Ferencz
19.11.1923 - Monica Lovinescu	21.11.1932 - Constantin Crisan
19.11.1936 - Sorin Mărculescu	22.11.1945 - Nicolae Mateescu
19.11.1941 - Boris Marian	23.11.1948 - Grete Tartler
20.11.1939 - Stelian Tăbăraș	23.11.1952 - Sinziana Dragos

Luceafărul

de dimineață

Revistă de cultură
a Uniunii Scriitorilor din România
Editor: Asociația
LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ

Apare cu sprijinul

Str. Dimbovita- nr. 59-61

Telefon: 0372.118.300

Fax: 0372.118.330

Director: DAN CRISTEA
Responsabil de redacție: GELU NEGREA
Redacția:
HORIA GÂRBEA
BOGDAN GHIU
SORIN LAVRIC
IOLANDA MALAMEN
STELIAN TĂBĂRAȘ

Colegiu editorial:
RADU F. ALEXANDRU
GABRIEL CHIFU
LIVIUȘ CIOCĂRLIE
TRAIAN T. COȘOVEI
MIHAI ȘORA
CORNEL UNGUREANU

Art director: GELU IORDACHE
Administrație, difuzare: EUGEN CRIȘAN

Tipărit la CROMOMAN

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ
este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.)

Adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1
Tel: (021)-312.96.93; Tel./Fax: (021)-212.79.83

e-mail: luceafaruldimeineata@gmail.com

www.revistaluceafarul.ro

Banca Română de Dezvoltare -
Sucursala Victoria, București
Cont Lei: RO29BRDE445SV36784884450
Cont Euro: RO25BRDE445SV36784964450
ISSN 2065-7536

Autorii care doresc să fie recenzați în paginile LUCEAFĂRULUI DE DIMINEAȚĂ sunt rugați să expedieze cărțile pe adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1

IMPORTANT! Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic și culese cu semne diacritice!

Reguli generale de corespondență cu redacția:
Manuscrisele nesolicitate și nepublicate nu se înapoiază.
Textele trimise către rubrica **Poșta redacției** vor purta pe plic mențiunea respectivă.

DIFUZARE
Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ poate fi găsită la librăria de la Muzeul Literaturii.
De asemenea, se pot face abonamente prin Poșta Română; număr de catalog: 19379

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu răspunde pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ promovează diversitatea de opinii, iar responsabilitatea afirmațiilor cuprinse în paginile sale aparține autorilor articolelor.

Un poem zămislit și nu făcut

Monede cu portretul meu (volum premiat la Concursul național „Literatura modernă”, Ediția I, 2009) pare a fi o carte cu semnificație aparte în cariera poetică a lui Mircea Bârsilă. În primul rând, poetul tratează cartea ca pe un singur poem, subliniindu-i, și în acest mod, caracterul unitar și lumea specifică pe care o are în vedere. Dar ce reprezintă această carte pentru sine, felul cum s-a născut, tonalitatea preponderent rememorative, terapia intimă încercată prin scrierea ei, toate acestea le aflăm într-o meditație densă asupra „poemului” însuși: „Un poem ca un șuvoi ce vâiește, primăvara, / O scriere pe a cărei durată m-am simțit chemat înapoi/ de alunii și frasinii de argint rămași în extaz ai memoriei.// O încercare absolut necesară de a mă vindeca - scriind -/ de repetatul coșmar în care se face că mă aflu într-o casă/ cu hârtie la geamuri, și mâncarea, rece, pe masă, / iar lângă mâncarea de pe masă - un colac de pământ.// Închin acest poem străvechii lumi a cătunelor, / o lume aflată în surpare, asemenea fântânilor arăsite, / acele fântâni de care se apropie câte-o umbră, în nopțile/ fără lună, și aruncă ceva, grăbită, în întunericul lor: / O pisică moartă? un cap de cocoș? / o păpușă de paie/ cu o broască vie în pântec? / Se apleacă puțin peste ghizdul/ de lemn - / și, la fel de grăbită, se topește, după aceea, în nopți.// Un poem zămislit și nu făcut. Un poem/ ca un șuvoi ce vâiește, primăvara, într-o vale îngustă”.

Poetul se răsfrânge astfel, precum în cercurile de apă ale unei fântâni, „în oglinda minții de copil”, în „amintirile de neuitat”, în vârstele copilăriei rurale („Am copilărit la țară, într-o lume a conacelor boierești părăsite”), deopotrivă însă într-o lume fabuloasă care ia forma propriului suflet. În această privință, Mircea Bârsilă se dovedește un poet inspirat al obiceiurilor arhaice (cum ar fi, de pildă, dezgroparea morților, „să mai asculte și ei cucul, pit-palacul, cârsteiul”), al înțeleșurilor ciudate („îngropate în ceață, în numele nostru, în superstiții”), al credinței magice în lumea celor două tărâmurii care se prelungesc firesc și natural unul într-altul („Gândurile morților sunt norii și peștii/ părul lor este iarba”). Dintr-un alt poem, care evocă „un cătun așezat sub cel mai pur albastru al cerului/ și codrii de stejari și de fagi de pe culme”, se poate desprinde o imagine și mai proaspătă a atingerii dintre viață și moarte. Tărâmul pământean este prins, în șuruburi, de celălalt, „mohorâtul și imaginarul ținut” spre care se îndreaptă, după moarte, sufletul, călăuzit de niște păsări ciudate, „păsările tristeții”, cu penele prinse în agrafe.

Poeemele autorului, contrare spontaneității, sunt masive, chiar greoaie, compuse sau mai degrabă burdușite, după cum sună o „artă poetică”, cu „frânturi, imagini, scene disparate, fragmente scoase la iveală, pe rând, din propriul lor întuneric”. Când își face totuși apariția viziunea, aceasta e memorabilă, și prin faptul că își aliază lumea vijelioasă a mitului: „Lapte de mamă, lapte dulce, / lapte sfânt. / Au crăpat țâțele femeilor, / ale tuturor femeilor de pe pământ. / Stau până la gât în lapte, / la fel ca soarele de iarnă în zăpadă, / la fel ca măcelarii, pe lumea cealaltă, / în sânge de vițel, în sânge de taur, / în sânge de vacă. / Spumă de lapte/ și rotitoare dulbine. / Este la fel ca în repetatul coșmar/ al celor înțărcați doar de câteva zile. / Încerc să fac pluta ca un copil și nu pot, / aș vrea să am aripi - și nu se mai poate/ și picură lapte, și picură lapte/ până și din țâțele de piatră/ ale frumoase femei a lui Lot/ Un coșmar? O farsă? O iluminare/ al cărei tâlc își are cuibul într-un mit? / Au crăpat țâțele femeilor, / ale tuturor femeilor de pe pământ. / Spumă de lapte, de

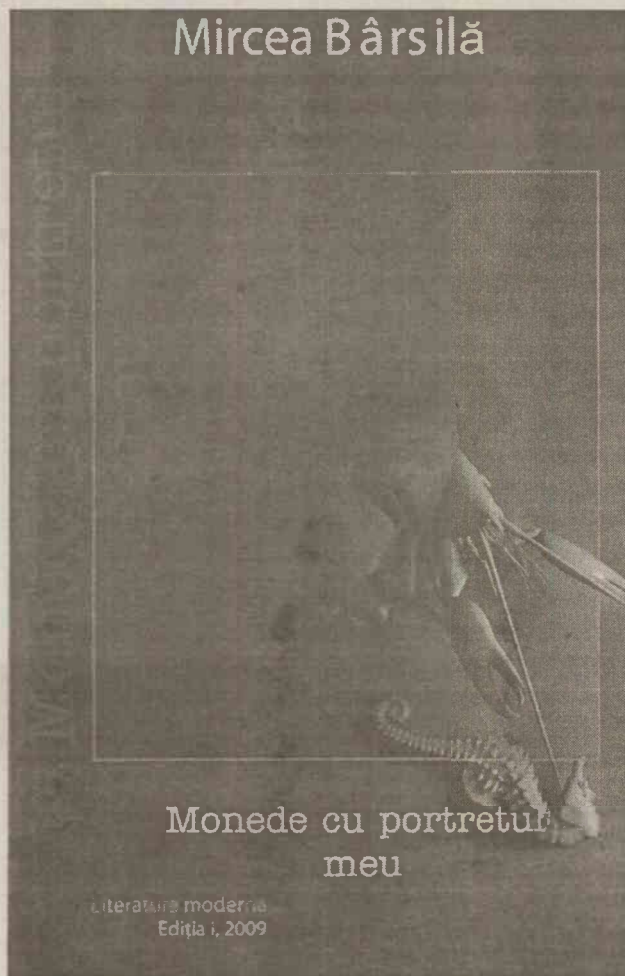
lapte de femeie, / și rotitoare dulbine. / Dacă ar mai fi și mama, tânără, / ar trece laptele peste mine”.

Ceea ce mai e de semnalat la Mircea Bârsilă e faptul că e un poet, în genere, al naturii umile, al găzelor, ierburilor și burielilor, al micilor viețuitoare înaripate, la fel cum este și un poet admirabil al toamnelor melancolice și crepusculare: „Ce frumos este să fii ! / Lată-mă îndreptându-mă, / pe o vreme blândă, în direcția unui scoruș: acest arbust/ morocănos ce crește pe dealuri și care, în mod sigur, / dacă ar fi fost om, ar fi optat pentru cariera de magistrat. / Lată-mă lipindu-mi obrazul, târziu, prin noiembrie, / de pereții, parcă de ulcioare goale, / ai tristelor livezi în care n-a mai rămas nici o frunză. / Lată-mă alergând, călare pe un șoarece, de la o iluzie la alta, intrând în vorbă cu peștii veniți după mâncare la mal, / ascultând cum picură streșinile în zilele provizoriu însorite”. Nu e respinsă dintre metaforele poetului nici „înflorirea pomi-

de o nobilă vechime. Dimpotrivă, „zeul progresului” înseamnă, pentru poet, „un zeu de care ne simțim priviți/la fel ca prin pupilele unui diavol”. Nu e vorba nicidecum de cultivarea vreunui soi de primitivism autohtonizant, căci perspectivele autorului sunt mereu ajustate de profunzimea memoriei culturale: „uneori se deschide în memoria mea o fisură/ prin care văd menade, erinii și nimfe”. Pentru Mircea Bârsilă, poezia („singura mea rădăcină” sau „singura oglindă în care mi s-a arătat, la fel ca prin ceață, anumite imagini din rai”) ar fi în regres, ajungând astăzi ca „un pui de cireș în apropierea unei spălătorii de mașini”. Cu umor și ironie, autorul își circumscrie propriul plasament, arătându-se încrezător în forța magică a limbajului poetic: „Ei spun că sunt demodat: o barieră/ în calea progresului/ versurile mele/ scrise cu litere împletite din cozi de cireșe.// Un obstacol în calea progresului:/ rusticul meu obicei/ de-a asculta, primăvara, prin martie, broiăcelul/ al cărui glas pune din nou în mișcare/ enorma elice a lumii.// Uitând cum a fost învins, fără luptă, Poseidon/ de zeii din tabăra adversă, / ei susțin că sunt într-un tot anacronic, rugându-l pe Tiresias/ să-mi procească un sfârșit înseninat. / O piedică în calea progresului: străvechea credință/ în ascunsele puteri ale cuvintelor”.

Născute dintr-o „chemare înapoi” a memoriei și dintr-o încercare de vindecare sufletească, dintr-o nevoie intimă de a găsi liniștea, poemele lui Mircea Bârsilă fac un loc important evocării spaimelor și coșmarurilor, întrebărilor și tristeților, neliniștii și îndoielii („aceste sentimente vechi uzate peticite”). Poetul se descrie pe sine „mai trist decât mătrăguna, mai singur decât copacul”, lăsând să apară autoportretul unui „bărbat al cărui frunziș a fost mâncat de omizi/ și care geme prin somn/ în luptă cu invizibilii șerpi ai lui Laocoon”. Sunt descrise angoasele într-un precis limbaj metaforic: „Voiam să-mi înfrâng prin iubire angoasele - aceste actrițe/ într-adevăr stranii, aceste fiice ale rațiunii - / dar n-a fost, n-a fost să fie așa”. Singurătatea, pe de altă parte, apare ca un soi de „vită mare și blândă”, în timp ce se vorbește despre o nouă specie de tristețe: „tristețea banală, tristețea cotidiană/ de care suntem însoțiți peste tot, în tramvaie, la serviciu, / în parcuri, în serile de sâmbătă și în duminicile/ al căror chip îl vedem tot mai rar”. Cel mai pregnant poetic e însă capitolul trecerii într-o nouă vârstă, care precede de puțin „ziua plecării”: „Se preschim-bă vara vieții mele în toamnă. / Sunt unul dintre aceia/ pentru care niciodată nu vor mai cânta, cu un respect/ inexplicabil, păsărelele.// Simt cum mă despice în două, din creștet până în tălpi, / asemenea unui îndrăgostit, și chiar trista foire/ de adâncuri, din sufletul meu, este identică, până la un punct/ cu luminoasa teamă din tinerețe, din prima tinerețe/ în fața femeii goale”. Trecerea se percepe la un nivel cosmic, performanță care vorbește despre profunzimea versurilor lui Mircea Bârsilă: „O nouă vară și mai ales o nouă vârstă: o simt în mirosul prafului/ ce se ridică seara, pe drumuri, în urma oilor tunse. / În tânguirea de amant părăsit - sau poate chiar de ascet - / a sfrânciogului și-n privilegiul de a fi sfrânciog. / În fugara prezență a norilor/ ieșiți, ca niște rechini, după pradă/ sau pur și simplu pentru a-și face obișnuita plimbare de amiază”.

O carte așadar cu câteva izbutite poeme de meditație, de atmosferă, de evocare, pe care autorul, așa cum mărturisește, a „scris-o împreună cu becul de 60 de wați atârnat/ în tavan, dar liniștea nu mi-am aflat-o”.

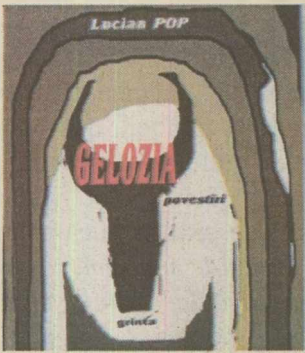
Mircea Bârsilă, Monede cu portretul meu, Editura Pământul, Pitești, 2009, 110 pagini

lor primăvara”, care, în același figurativ imaginar al întrepătrunderii dintre viață și moarte, se arată ca „un fel de revărsare a inexistenței celor de dincolo”.

Deși e atent și sensibil la o „lume unde se plânge mai mult decât plouă”, Mircea Bârsilă se impune, deopotrivă, ca un poet care cântă convingător frumusețea și proștețimea lumii. Autorul înalță astfel laude magiei zorilor sau întocmirilor divinității: „Laudă ție, obsesie blondă a morții. Laudă florilor/ înalte ale fânețelor, dar și celor mici: lipsite/ doar în aparență de prestigiu și care se numără, / în felul lor/ printre lucrurile mai greu de îndeplinit ale acestei lumi. / Laudă puținelor clipe, în care ni s-a dat să vedem cum ninge cu găuri de flaut, și aromelor vespérale din prunduri”. Și din punct de vedere psihologic, și din punct de vedere estetic, Mircea Bârsilă s-ar încadra în categoria „conservatorilor” care știu să prețuiască atât „zeitatea blajină a realității”, cât și „zeii de altădată”, cei perpetuați

Afară e vopsit gardul...

Stimulat de rândurile scrise de Ion Mureșan pe coperta a patra a cărții (*„Lucian Pop, pe care îl consider cel mai de seamă povestitor din literatura română contemporană”*), n-am întârziat, de îndată ce l-am avut în mâini, să citesc volumul de povestiri al autorului, atât de cald recomandat, purtând titlul **Gelozia** (Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2008). Am încercat, mărturisesc, o mare decepție, pentru că cele treisprezece texte care compun cartea sunt modeste de tot, searbede, fără nerv, fără poantă, fără corp epic. Poate că marele poet de la Cluj să fi ascultat doar povestirile, oralitatea dând un alt efect de apreciere. Scrisul însă ne arată un autor care chinuie limbajul, neiertând nici gramatica și nici ortografia. Greșelile de acest soi sunt stupefiante și măcar editura ar

fi trebuit să aibă grijă de acuratețea textelor în această privință. Semnalez, printre altele, subliniind că vina aparține în primul rând editurii: „în cât ai clipi”, „vre-un”, „promite-ți”, „un jumătate de kilogram de zahăr”, „frumusețea cea fost”, „l-a stradă”, „încercarea de al elibera”, „i-se punea”, „se bătea cu nasul de câte o fată mai de doamne ajută”, „ieși contorsionat din restaurant”, „sora lui Mona”, „la oprit”, „va ajuns o săptămână”, „tare mie că”, „lada este deviată”, „va cunoscut”, „la văzut”, rafturi „pline de monstre”, „preiau ștacheta”, „modo gros”, „prostație”, „pentru ai ghici”.

În ce privește povestirile în sine, majoritatea lor s-ar situa undeva între basm și fabulă, Lucian Pop putând fi considerat ca un născocitor de curiozități și bazaconii. Ca în fabule sau ca în basme, animalele (leul, măgarul, hipopotamul, iepurele) vorbesc, dar cum materia povestirii e extrem de săracă, deznodământul trebuie întărit, ca în fabulă, printr-o „morală” aparte. Prima povestire din volum copiază un banc, îndeajuns de recent. Cineva se miră că leul se comportă „ca un nebun”, trecând dezinvolt peste faptul că vorbește și că e polițist. Vorbesc și

alte personaje obișnuite în basme: Dumnezeu (care sparge, cu barosul, stâncile aruncate de Dracul de pe Pluto), Sfântu-Petru („bătrânelul care dormea în parc pe mușețel”), doi draci care lucrează la cazane. În bucata titulară, vorbește și scheletul din dulap, aparținând unui „haiduc faimos” din Brașovs, ucis de geloasa lui iubită. Scheletul, chiar schelet fiind, rămâne afemeiat, astfel că „morală” povestirii ar fi că un bărbat „nu recunoaște evidențele nici mort”. Și umorul și invenția sunt nule în materie de limbaj, situație în care autorul încearcă să se salveze prin născocirea unor lucruri (lada de zestre care ar trebui să calmeze soacrele) sau ființe miraculoase (un sihastru, aflat pe poziție de mentor, care se crede lac). Paradoxal, povestirea care trezește oareșicare interes e compusă în notă autobiografică, povestitorul fiind și personajul-copil care trăiește perioada colectivizării satului cu securitatea alături. Aici, Socialismul e nu numai un personaj care vorbește, dar e înzestrat cu niște aripi atât de mari încât nu poate zbura în voie decât pe plan mondial. În fine, o poantă ca lumea, dar cam puțin pentru un întreg volum.

O antologie cam șchioapă

Timpul poeziei, antologie bilingvă, română-engleză, cuprinde numele a douăzeci și patru de poete din literatura română contemporană. Câteva dintre acestea (Irina Mavrodin, Ileana Mălăncioiu, Ioana Ieronim, Iolanda Malamen, Liliana Ursu, Magda Cârneli, Ruxandra Cesăreanu) sunt nume bine-cunoscute, reprezentative pentru ceea ce înseamnă lirica feminină actuală. Textele altor poete din antologie le citesc însă pentru prima dată, dar acest lucru s-ar putea datora doar lipsei mele de informație mai largă în materie. În orice caz, din antologie lipsesc

poete precum Ana Blandiana, Gabriela Melinescu, Constanța Buzea, Nora Iuga, Angela Marinescu, Marta Petreu, Grete Tartler, odată cu autoare remarcabile din generațiile sau promoțiile mai recente. Casa Editorială Odeon, care publică antologia de față, explică modul cum a rezultat proiectul în felul următor: *„Invitația de a face parte din prezenta antologie a fost lansată acum un an, fie prin scrisori, fie prin telefoane, celor mai valoroase poete, membre ale Uniunii Scriitorilor din România. Acestea au fost invitate să ne trimită o fișă biobibliografică și două poeme, la libera lor alegere, în limbile română și engleză. Unele poete au răspuns cu entuziasm și promptitudine, altele și-au declinat participarea, acuzând lipsa de timp, de traducători de limba engleză, ori pur și simplu au fost dezinteresate de ofertă”*.

Ce-ar fi de spus? Faptul că o atologie reclamă nu doar o invitație, ci și o selecție (a autorilor, dar și a textelor), un criteriu, o asumare de responsabilitate, iar în cazul unei traduceri bilingve, și o unitate cât cât a traducerilor. În **Timpul poeziei** și traducătorii sunt foarte diferiți, de la consacrații Dan Duțescu, Adam J. Sorkin, Ioana Ieronim, Lidia Vianu (îmi face plăcere s-o găsec printre traducători pe poeta Anca Pedvis din New York) la alții, mai puțin cunoscuți. Ce s-ar fi întâmplat dacă, pe de altă parte, ar fi răspuns participării la antologie toți autorii invitați? În alte privințe (fișele biobibliografice, condițiile de editare, prefața și, mai ales, ilustrațiile la volum), lucrurile sunt de laudat.

Cronicar

Daniel D. Marin face parte din categoria scriitorilor rapizi. Iute de mână, cum întorci capul, pac! a mai scos o carte. Așa am pățit eu. I-am citit **asa cum a fost**, Vinea, 2008, și, până să mă dumiresc ce și cum, aud că a apărut **I-am luat deoparte și i-am spus**, Brumar, 2009.

Primul volum o avea ca figură centrală pe Oona, cea cu nume de ecou. Poeme limpede, aparent transparente, aducând cu cele din **Invincibili**, volumul Ofeliei Prodan. O fetiță care a crescut împopoțonându-se cu hainele bunicii. Nu știu cât a crescut, pentru că ea e o ființă a amintirii, blocată într-o zonă afectivă a minții. Structura poemelor este algoritmică aproape: uvertură cu comportamente firești unor copii, urmată de mișcarea finală, în care tot ce era scherzo, tot ce ținea de joacă, devine joc grav, cu semnificații arhetipale. Deci poetul începe ca un minimalist curățel și evoluează rapid spre un expresionist băntuit de coșmaruri zoomorfice: *„Oona aprinsese o lampă și pe fața ei/ rotundă se vedeau umbre ciudate ca niște/ mâini răsucite cu gheare ca niște șerpi/ noi țaceam noi o priveam curioși căci/ nu știam chiar deloc de ce ne chemase”* (**Scrâșnitorul**). E ca și cum niște desene animate japoneze despre fetițe cu ochi imenși, mai tot timpul înlăcrimați, au fost mixate cu desenele despre aventurile lui Sinbad Marinarul. Partea bună e că autorul reușește cumva să dea anvergura buhuului din pagini fără să devină țipător sau încâlcit. Cumva înspre imagistica lui Ioan Es. Pop, dar fără rafinamentul de acolo. În schimb, multă mișcare și sunete amenințătoare.

Așa cum a fost e un ciclu mai hotărât expresionist. Evenimente violente urmate de rugăciuni expiatoare. Totul în afara unui înțeles clar, ceea ce face bine la mister. Posibile apropieri cu Matei Vișniec, însă considerabil redusă doza de absurd. Remarcabile sunt creațiile în care nu se face abuz de colcăieli și gesturi melodramatice. **O fată** este o capodoperă – film mut simplu și onest: *„a venit la mine o fată/ abia îndrăzneam s-o privesc/ m-a luat de mână/ ne-am urcat în autobuz/ iar în autobuz se îngrămădiseră/ toți/ de aceea am stat/ în picioare/ ținându-ne în continuare de mâini/ și-am coborât după câteva stații/ nu mi-a zis nimic/ doar mi-a dat drumul ușor la mână/ și a dispărut printre oameni”*. Trebuie să ai o simțire adolescentină ca a lui D. D. Marin ca să poți spune că o fată e Dumnezeu. Însă eroii săi sunt adolescenți cu un univers interior catastrofic. Marca lui ca scriitor este îmbinarea dintre candoarea puberală cu viziunile reci ale torturilor fizice și psihice: *„într-o noapte am visat o mașină de tocat/ lăua de câuf niște oameni/ îi arunca prin cuțite/ îi toca/ o masă umană mărunțită însângerată/ ieșeau din mine aburi calzi/ și asta era singura mea bucurie”* (**Singura mea bucurie**).

Un alt ciclu, **un film cu Ofelia**, mă face să înțeleg că autorul construiește, de fapt, prim-planuri pulsatile. Începe cu asamblarea unui decor ori a unui eveniment, apoi apropie brusc obiectivul de un detaliu și focalizează: *„pe umărul ei se așeză o mână/ vocea nodurosă și ea aluneacă pe covor/*

Scurt-metraje pe ouă împistrite

FELIX NICOLAU

trupul ei cafeniu printre rochiile/ se zbate două trei secunde” (**rochiile**). Când accentul nu este pus prea apăsat pe expresii de operetă, poetul izbutește desene delicate, deloc prețioase: *„azi e o zi senină/ pe lângă tine trece un cerșetor/ și te atinge în treacă cu un braț slinos// aș fi vrut să fiu eu”* (**pe un pod**).

Urmează un nou ciclu „la liber”, **pe străzi pe ziduri**, nededicat vreunei figuri tutelare. Culmea e că, exact când dispare muza revelată, atunci se întetește riscul tipetelor, nevrozelor sau abuliilor.

Simțind alunecările de teren poetic, Daniel D. Marin revine în volumul al doilea la cicluri cu actor principal. Imaginarul lui are nevoie de coagulare în jurul unui profil. Poate înjgheba, astfel, mici scenete rapide, dadora de semnificații sugerate și încheiate în coadă de pește. Primul grupaj de poeme, **domnișoara o.**, continuă copilăria fetiței Oona. Acum, ea practică tot felul de asane și-și cutreieră subconștientul. De fapt, îl exorcizează în încercarea de a decola în inconștient. Romanticii considerau inconștientul ca pe un fel de câmp magnetic în care se poate rezona cu întreaga creație. **Domnișoara o.** este foarte aproape de eliberarea supremă, doar că există mereu un „dacă” păcătos. Oricât ar închide ea ochii, oricât s-ar izola și ar îngurgita/inhala tot soiul de droguri burghize, știe că, dacă deschide ochii, se prăbușește într-o secundă în viața civilă. Chestia e că unele scenarii sunt așa de nesărate, încât pot împinge în comă diabetică orice cititor cu ceva umor: *„în drum spre cimitir o bătrână/ îi spune domnișoarei o. cu o voce tristă că Dumnezeu o iubește mult/și o așteaptă. domnișoara o. zâmbește/ și intră să se plimbe pe aleile/inguste citind atent fiecare epitaf”* (**embrion**).

În general, deși e mult joc și joacă, zâmbetul nu prea există. Zicerea se vrea serioasă, ușor mecanizată. Inventarul de scenă e banal, deși unele obiecte sunt inflamante. Așa este oglinda care reflectă în alter-ego îmbunătățit, singurul cu care este posibilă comunicarea. Deși de la decorul de teatru se face trecerea la cel de film – deci străzile și viața lor –, personajele sunt foarte puține și complet detașate de mediul înconjurător. E o poveste-celulă, o poveste în ou.

În volumul al doilea, atmosfera se mai destinde puțin. Apar actori vedetă: micul prinț, batman, călugări shaolin. La fel de ireală ca ei este și domnișoara o., care ajunge fantomă de serviciu, *„după ce suferi o moarte violentă”*, a autobuzului de pe ruta București-Cluj. Fantomă grațioasă și senină, ce coboară la mănăstirea Cozia să-i lase un pachet cu de-ale gurii „bunei sale amice umbra lui Mircea”. Este, probabil, cea mai sprintară poezie din creația poetului. Oricum, domnișoarei o. îi merge mult mai bine ca fantomă. Până și șmecherii care palmează soarele i-l oferă ei, ghiduș, scoțându-l din buzunarul de la spate. A fi fericit înseamnă a fi imponderabil.

Alt ciclu cu efigie este **dragonul fără Aripi**. Acuarele cu făpturi suave, executate parțial și în ulei, pentru sclipire: *„îmi pot imagina că totul este/ un ocean în miniatură unde lebăda pare un/ mic aisberg care se topește încet sub soare”* (**lebăda**).

Pe lângă catastrofe zoomorfice poticnite, care nu-mi spun mare lucru, poetul reușește împletiri spectaculoase între universul mic și cel enorm. O abilitate pe care poezia momentului a cam pierdut-o: *„aud foșnetul animalelor mici/noaptea pe iarba umedă./ deasupra cerul negru./ deasupra stelele care strălucesc./eu cred că pot exploda oricând distrugând/ germenii unor lumi posibile”* (**un cap de om**).

Când a ajuns lângă noi este un ciclu cu „pupilele dilatate”, inspirat de filmele lui Hitchcock. Viziunile sunt când monstruoase și agresive, când delicate, efeminate. Făpturi arhetipale băntuie o închipuire chinuită de crampe.

Poemele din grupajul **Ivan** sunt parcă un studiu al abisului rusesc. Gesturi și reacții inexplicabile, spaime și treziri terorizate din vise bezmetice.

În sfârșit, **ca un duh straniu** este ultimul ciclu al volumului și deloc cel mai fericit. Laitmotivele sunt Africa și gândăcii negri. Cum zice chiar autorul, mare parte din inspirația lui se alimentează din tot felul de vise ciudate.

Cred că mare parte din lumea literară îl va identifica pe Daniel D. Marin ca fiind părintele spiritual al Oonei. Până la un punct, asta e bine. Dincolo de acel punct, însă, memoria se tulbură. Poate că micro-scenariile expresioniste sunt prea evident asamblate, iar efectele devin anticipabile după primele 5 poezii. Poate că ar trebui mai multă personalitate în poeme. Și neapărat trebuie să-și dezvolte laturile lui tari: vizionarismul și umorul desprins parcă din filmele lui Jifi Menzel. Un soi de umor ceh. Profunzimea, totuși, nu i-o poate tăgădui nimeni, oricât de pornit ar fi împotriva acestui gen de desene poetice executate cu bețe de chibrituri. «

ESENȚELE TARI ALE OMENESCULUI

GELU NEGREA

Nimic, sau aproape nimic, nu se întâmplă în povestirile lui Nicolae Calomfirescu din volumul de proză scurtă **Probleme cu îngerul păzitor** – al treilea din ultimii tot atâția ani publicat de un autor a cărui biografie întinsă pe șapte lustri, cuprinde unsprezece romane și o novelă de mari proporții. Vreau să spun: nimic deosebit, spectaculos, generator de adrenalină și suspans. Gingirică, țiganul căldărar din Strehaia, colindă de două ori pe săptămână un cartier, oferind localnicilor tot felul de servicii domestice. Atunci însă când cineva îi cere să taie o găină, refuză scurt: „Boierule, nu poți să văd sânge curgând...”. Mitu Bârlan își bate zilnic nevasta; când tratamentul contondent al bărbatului se domolește, femeia suferă, intră la idei, convinsă că partenerul n-o mai iubește și, obsedată de un blestem premonitoriu, sfârșește într-un ospiciu. După ce confecționează primii pantofi „de comandă” cu scârț, ucenicul Petrică se simte „fălos” și roagă un consătean să ducă vestea împlinirii sale profesionale omului la a cărui părere ține cel mai mult: „Nea Mitule, să-i zici lui don vâstor Cristache că ne-am întâlnit... și dacă are drum la oraș, să dea pe la mine... să-i iau mărură pentru o pereche de pantofi cu scârț... Vezi să nu uiți!”. La urechile copilului Nicușor ajung fel de fel de vorbe piezișe despre nunta lui Severică Cintează cu controversata Sabina, „o mireasă tristă”, prima mireasă tristă pe care puerul o vedea. O simplă îmbrățișare a tinerilor însurăței declanșează tulburarea trecerii copilului într-o altă etapă existențială: „Nicușor a uitat tot ce auzise de la vecinele Turturică și Cleopatra. Întâmplarea momentului era desăvârșirea unei clipe. Clipa era a zilei. Ziua era a începutului de adolescență, vârsta care abia înmugurea în sufletul lui Nicușor”. Ilie Stamate, birjarul, promite oficii de consiliere pe lângă tatăl unei fetițe care vrea neapărat la

cinematograf, să vadă filmul *Lacrimi de iubire*. În final, când le vorbește celor doi cai, Mișu și Anicuța, avem, prin refracție, revelația comportamentului său duos: „Vorbele birjarului – când de alint, când a muștrare pârintească parcă pentru copiii de care el n-a avut parte”. Fierarul Vasăle, ajuns la etatea maturității responsabile, refuză avansurile insistente ale zvâpăitei Frusinica și condiționează gestul împreunării trupesti de oficializarea legăturii la biserică și la primărie. Ana Bengulescu „vrea ca tot cartierul, tot orașul să știe că dansa e cea mai priecută, cea mai iubitoare de flori” dintre femeile severinene. Rujika, florăreasa, în parte buchețelele rămase de la vânzare bolnavilor dintr-un spital sau nuntașilor care ies de la ofițerul stării civile al primăriei orașului. O gospodină nu-l plătește corespunzător pe hornarul Dudunică după ce îi curăță scururile casei și începe să se teamă că meseriașul nemulțumit îi va călca ograda și-i va fura găinile. Un tată îi dăruiește fiului său de opt ani un cocostârc, un gutui înflorit, o turmă de elefanți închipuită din conturul norilor ce se zbenguie deasupra Dunării, o ploaie, un sfol de rândunele – toate, parvenind ulterior miraculos în visele copilului. Într-o zi, iaurgiul Bălăiță, cel cu inima moale, își împarte toată marfa gratis cui îi iese în cale după care pleacă spre casă cu mâinile în buzunare, pășind aerian „pe mijlocul drumului... ca și cum era încălțat în cipici, iar pe cap purta chipiul căpitanului Kivu, dirijorul fanfarei militare cu program în fiecare joi și sâmbătă, în Parcul General Dragalina...”. În fine, Dumitru Bolbotină, „pescar de apă dulce”, după cum însuși se recomandă, izbutește captura vieții – un somn uriaș, de nouăzeci de kilograme – exact în ziua în care solicitările clienților, mult mai substanțiale decât de obicei, riscă să-i compromită nebuloasa reputație de profesionist al undiței. Etc., etc.

Așa cum lesne se poate observa, povestirile lui Nicolae Calomfirescu se sprijină pe o canava epică sumară, cuminte, de o banalitate căutată, față de care naratorul se comportă mai degrabă neutru și contemplativ, mulțumindu-se, cel mai adesea, să înregistreze atent, meticolos, dar cu austeră detașare gesturi, reacții, nuanțe ale vocilor, detalii infinitesimale de mimică... Un behaviorism asumat programatic: autorul nu consideră necesar să pătrundă dincolo de orizontul – vizual și sonor – al figurației personajelor, în adâncul gândirii și psihologiei lor, așa încât ceea ce desenează viața interioară a acestora rămâne în sarcina lectorului, a intuiției, capacității deductive și imaginației sale. Marin Preda nu procedează însă altfel în **Întâlnirea din pământuri**. Și nici un mare nedreptățit al postdecembrismului literar românesc, Nicolae Velea, cu care scriitorul severinean are mai multe puncte comune decât s-ar putea crede la o primă privire.

Ambii își recrutează protagoniștii din lumea oamenilor mărunți, cutreierați de dureri înăbușite ori de bucurii iscate din te miri ce; amândoi se apleacă asupra ritualurilor de trecere a copiilor dintr-o vârstă în alta și și bazează demersul auctorial mai mult pe sugerarea unor mișcări lăuntrice adânci și impenetrabile ale personajelor, decât pe explicitarea lor prin analiză. Plasați temporal de cele mai multe ori în anii ce succed încheierii războiului, eroii lor își trăiesc timpul istoric fără violența și contorsionările sufletești de care va fi plină până la sațietate viitoarea proză a obsedantului deceniu, tezistă și artificială prin accentele excesive puse pe tragedii adesea închipuite și pe manieisme imaginare.

Surprinzătoare, dar reconfortantă și cu beneficii artistice indiscutabile este în literatura lui Nicolae Calomfirescu absența totală a dimensiunii politice a societății

românești postbelice, lipsa conflictelor cu autoritățile comuniste și evitarea cu bun instinct a stereotipurilor privitoare la crâncena împărțire a umanității din primele decenii ale celei de a doua jumătăți a secolului recent expirat în două categorii sângeros ireconciliabile: agresorii și victimele unei falii istorice acceptată și asimilată drept brutală sau măcar constrângătoare în imaginarul cultural colectiv. Dacă personajele din **Probleme cu îngerul păzitor** trăiesc autentice drame existențiale (și trăiesc!), sursa lor nu se cuvine căutăta în presiuni exterioare, indiferent de sorginta lor, ci în sfera lăuntrică a fiecăruia, cutreierată de întrebări nerostite, de dileme și încercări – blânde ori disperate – de a risipi tenebrele ce le asediază viața, de a-și limpezi cugetul sau de a elucida natura relațiilor cu ceilalți. („Mirele sau mireasa, nașul ori nașă vor ridica o sprânceană, se vor privi nedumeriți, o clipă, mai multe și vor reveni la entuziasmul momentului. Ce știau ei despre cum se poate frânge un vis, altfel ca un picior, o mână sau un deget?! Știau mai nimic. Ba nu, chiar nimic!” – Rujika).

Dând vieții ca supremă realitate semnificativă ceea ce i se cuvine în dauna superficialității istorice și sociale, Nicolae Calomfirescu învederează perenitatea esențelor tari ale omenescului ca obiect și subiect de literatură.

P.S. Las cititorului satisfacția de a descoperi singur ce amestec are în această lume a rosturilor străvechi însămânțate în locuri unde, sadovenian, nu se întâmplă nimic, îngerul din titlu – păzitor, sfătuitor, îndemnător, ocrotitor ș.a.m.d....

Brașovean prin naștere și filosof prin formație, Ștefan Ioanid (1949 Brașov – București 2009) debuta în 1976 cu volumul de versuri **Cuvântul unic**, urmat de **Mersul pe ape** (1980) și **Al doilea vis din Pădurea de Cedri** (1986). După 12 ani, poetul dă la iveală o carte elegant îndoliată încă din titlul **Prolegomenele morții** (Editura Cartea Românească, 1998, 76 p.). Fotograme în alb-negru ale unei dramatice experiențe spirituale, poemele lui Ștefan Ioanid excelează, așa cum scrie Dan Cristea, prin „distanța și intelectualitatea frazării, (...) complicitatea bine întreținută cu lucrurile care ne scapă ori ne depășesc la prima vedere, senzația de elecțiune particulară (...)”. Prima secțiune intitulată **Prolegomenele fricii**, texte scrise în anii optzeci, învederează rezistența stoică și profetică a poetului în și față cu cetatea totalitară, alias Historia magna. Ceea ce nu exclude polemica aluzivă la o anume apolinică evaziune a barzilor ce se izolau în aura Frumuseții: „Mulți i-au spus Frumusețe./ Dar Oroarea?/ Suferința și frigul?/ Unica ta viață/ dată la porci”. Prin cugetări și interogații în vecinătatea silogismului liric se conturează febril partida pe viață și pe moarte între o istorie oarbă și condiția omului înfricoșat și umilit, decăzut în teratologie și coșmar. Divorțul între timp și suflet nu lasă loc decât unei plângeri lucide a Ființei abstracte, secătuite de puterea sentimentelor de a comunica. Un frig istoric împresoară o istorie glacială, pustie, în care „Cântecele nasc în aer/ cadavre de gheață”, și viitorul omului are toate semnele morții. În acest dezolant tărâm penitenciar, libertatea nu poate fi decât un țipăt semantic, final și salvator.

A doua secțiune, **Jurnal cu Anselmus**, mult mai amplă, cuprinde texte datate între 1995-1997, și pare a fi un jurnal de convalescență și tămăduire homeopatică de obsesia timpului și a unei suferințe a trupului greu încercat „Numai carne am fost/ Numai spirit. Metafizica/ obscenă a unui pustiu pe care tu singur l-ai vrut”. Există o cheie de sol a detașării de lume, numai bună pentru arderea albă, gradul zero al unei combustii în disperare lirosifică. Notația voit searbădă, de proces-verbal, își găsește temeiul final al metaforei revelatorii: „Ca în fiecare zi la ora aceea/ treptele spre grădina/ se pierdeau în lacul de platină”. Silogisme ale amărăciunii cultivate parcă de Demiurgul

IN MEMORIAM

ȘTEFAN
IOANID

GEO VASILE

funest fac din Ștefan Ioanid un apostat al scrisului încifrat în carte, de vreme ce: „Paradigma Eternă a Bibliotecii este Focul”. Spiritului concentrat în doze toxice, nefaste, superludice i se preferă epifania vieții, emisarii universului animal, antagonic universului spiritual.

Un veritabil divan între viața activă (fapta roditoare) și abstracțiunile din Scriptorium se învederează în 22 mai 1996, *Despre subtilitate și studiu, Peisaj cu perlă ș.a.* Spiritul faustic își face auzită dezamăgirea roadelor, de vreme ce „orhideea palidă și veninoasă” se preface în coșmar contagios și solie a morții. Setea de substanța tare a vieții cu amprentă etică este chiar un credo poetic al autorului. Substanța tare, violentă a vieții a generat plasma navigatorilor în filosofia elenă.

Elaborată din enigme și perplexității mimate, dar și din abundente încrustări de de limbaj concret, voluptos și subversiv insinuat în corpusul enunțului meditativ, poezia lui Ștefan Ioanid are ca nucleu dur mitul vânătorului vânat, al spiritului vânat de animal, de natură. Natura căreia, în fine, trebuie să i se recunoască fascinația mortală. Maiestuoză și indiferentă în ofertele ei, adesea capcane funebre pentru omul-spirit. Natura poate exista foarte bine și în absența omului, atotcuprându-se narcisic în autenticitatea ei primordială, ilogică și amorală. Numai în plasa acestui vânător magic se poate circumscrie vanitoasa îndeletnicire a lui *homo artifex* de a o raționaliza și armoniza conform pro-

priei informații de serie B. Doar lăsându-se vânat de natură, spiritul nu mai este unul de conservare, egotism sau *delectatio morbosa*: „De la un timp îmi place/ Bach în apele/ ceva mai adânci. Aici/ orgile sunt mult mai putrede”. Stihiei i se subsumează orice teoremă ca sămbure de adevăr matematic și totodată metaforă. Natura acvatică, palimpsest lichid al morții, este o suprafață interzisă altor mesaje.

Aiuritoarele relicve scripturale ale unor civilizații și întemeietori de credință pălesc în fața moaștelor lui Ioan Botezătorul, cel ce a sfințit apa prin credința sa, ce a primenit sufletul celor ce l-au ascultat și s-au botezat în apa vieții veșnice primite „din mâna lui dreaptă/ Cu care nu a scris niciodată nimic”. Un misterium medieval adie la Canterbury, 31 martie 1107 în climatul interogativ al tainelor codificate cinegetic. Deshumarea (dezlegarea unor enigme) este zădărnicită de contratimpul stihiei meteo și animale, ce întunecă, ratează și totodată sporește inițierea în „prolegomenele morții”. Misterioasă și subtilă este și schimbarea la față a luminii vieții în lumina transfigurată a morții din Canterbury, 1109. Preferând „garofițele sălbatice” Bibliotecii, chiar dacă aici „noaptea sunt cele mai frumoase”, Ștefan Ioanid încearcă și reușește să se instaureze ca poet și ca om în propriul solipsism, să-l transcrie și să-l exploreze, consfințind valoarea libertății ființei, savurând asceza opulentă a singurătății, țâria (re) cunoașterii de sine prin noumen, iar nu prin număr, în vocea interioară descătușată de contingență, iar nu în cacafonicul mesaj rezidual al mulțimii.

Prolegomenele morții este astfel un mic tratat de tărie a vieții în enigmatica iminență a morții. Eroică meditație monahală, edificare a sinelui întâiștător (vânat predilect al Sfinxului stihial, dar și competitor temerar al acestuia prin acte și arme vitale) cărțile lui Ștefan Ioanid (premiul pentru poezie al Filialei Brașov a U.S.R.) readuc în primul plan vocația morală și filosofică a scriitorului intramilenar, menit să ofere o soluție individuală și totodată supraomenească unei comunități panicate de disoluția generalizată: „Nu trebuie să vă fie frică de moarte!! Nu se duce în Iad/ decât acea parte a omului! care nu vrea să moară”.

VIAȚA CA LITERATURĂ

DE DEPARTELE CARE APROPIE

CONSTANTIN STAN

Ca bucureștean, vă pot spune că orașul meu atrage tocmai prin absența tiraniei unui trecut copleșitor. Aici, fiecare vine într-un prezent pe care și-l poate scrie și un viitor la care are tot dreptul. Istoria fabuloasă a Bucureștiului este discretă și înfăldurată gros. Numai cu imensă răbdare și iubire de oraș poți să o vezi și, mai ales, să o înțelegi, la ceasuri de taină și numai în anumite momente ale orașului, ale zilei și ale nopții. Astfel, Bucureștiul lasă loc fiecăruia să își o construiască o „acasă”, de aici senzația lui de netocmit, de eteroclit și grabnic ruinător de vieți nevinovate. Dacă nu ai avut cu tine acest „acasă”, Bucureștiul nu se grăbește să ți-l ofere, pentru că el însuși este o acasă alcătuită din toate aceste mii, zeci de mii, acum milioane de „acasă”.

Probabil că trăind în Iași, mi-ar fi fost greu să fiu atât de detașat, să nu pun suflet pentru fiecare colț cultural (și câte astfel de colțuri nu are Iașul!), să nu îmi simt inima bătând în „peptu-mi de aramă” doar la vederea lor, să nu cred despre mine însumi că va fi fiind ceva și de capul meu de îndată ce respir aerul pe care odată l-au respirat atâția oameni de seamă, că pun călcătura mea pe călcătura lor, că ating cu mâna mea ceea ce mâna lor a atins. De aici până la a crede că eu însumi prelungesc prin mintea și inima mea ceea ce ei au început nu-i decât un pas și micul orgoliu-i gata! De multe ori, în Iași fiind, prietenii mi-au așezat în program, neapărat, plimbări, spre a mă umple spiritual de farmecul sfânt al orașului cultural, călcându-i locuri de legendă și vis. Le-am văzut pe toate în tinerețe, când foamea de trecutul cultural pare mai mare decât la maturitate. Sau, cel puțin, așa era pe vremea mea. Cred că acest fapt se datora insatisfacției pe care o resimțeam vizavi de prezentul pe care îl trăiam și atunci ne refugiam într-un trecut pe care deseori îl idealizam. Pas cu pas, am simțit nevoia de a lăsa trecutul să își depene poveștile mai departe de mine și am început să-i cunosc oamenii cu care simțeam că trebuie să împart bun-răul prezent în care locuim. Au fost multe momente plăcute în casele nu la fel de celebre, dar la fel de pline de spiritualitate. Am stat multe după-amieze și seri vorbind cu mulți dintre scriitorii Iașului. Trecutul era prezent, dar parcă nu atât de sufocant cum era când ne întâlneam în urbe. Ei continuau să vadă în Iași un loc sfânt sunând parcă prea a muzeu. Dar mie, netrăind acolo, mi-a fost mai ușor să-l văd, să-l simt, iară de departe să meditez mai lucid asupra a ceea ce este modelul cultural sau orizontul cultural al Iașului. Ceea ce generos trecutul îți oferă este conținător și de un parșiv somnifer, asemenea unui drog ușor: te poate moleși, te leagă într-o stare de beatitudine și te face dependent de el până la uitare a clipei, a prezentului, a ceea ce înseamnă mișcare, devenire, actum. Este ceea am sesizat deseori la Iași. Brusc, pare că timpul se dilată, mișcările tale devin mai moi, pasul se afundă în asfalt ca în vată. Vorba aia, rotunjită la colțuri, moleșește și ea. Oamenii pun un bemol la cheia faptelor lor. La mai toți prietenii mei ieșeni simt în străfunduri parcă o suferință de care nu pot scăpa. Dar senzația asta o am numai când mă întâlnesc cu ei la ei acasă. La București, sunt joviali, prietenoși, deschiși, fără a mai suferi de vreun rău al lumii, al secolului. Știu că nu multora nu le place Bucureștiul. Dacă la Iași nu se feresc să o spună, la București sunt mai discreți, preferând să nu facă niți o observație. Nu au, oh, nici pe departe!, fascinația unui ardelean care, oricât s-ar spune, continuă să creadă că soarele tuturor românilor de la București răsare. Lor le este mai mult decât suficient Iașul, nu ca alternativă viabilă a Bucureștiului, ci ca o altă capitală, din toate punctele de vedere, de care trebuie să se țină seama. Sunt uniți, fac alianțe cu alții dinafara Bucureștiului, vrând mereu să arate că trebuie să se țină seama de Iași. Deseori, tocmai această credință îi face să pară mai provinciali decât sunt. Glumim când vedem doi-trei ieșeni șușotind între ei: iarăși se pune de un mic complot, zicem noi, bucureștenii. Uneori e chiar adevărat!

Am foarte mulți prieteni în Iași, iar prietenii mele nu sunt decât strict literare. Cu cei mai mulți m-am împrietenit prin cărți. Pe cei mai mulți i-am cunoscut în lumea culturală, întretându-ni-se drumurile aleatoriu. Cu mai toți mă văd foarte rar, iar când ne reîntâlnim, părem că abia de cu seară nu ne-am mai văzut – avem a înnoada o discuție abia începută, avem a depăna niște amintiri atât de proaspete încât parcă faptele abia ieri s-ar fi petrecut. Mă bucur de fiecare dată când îi găsesc – în cărți mai ales, dar și în mentalități – mai deschiși lumii de dincolo de gara Nicolina. Cu cât se vor deschide mai mult cu atât vor fi mai ieșeni.

Departele te face să iubești mai mult ceea ce a fost prea aproape de tine. Opusul te face să vezi mai limpede. Marii cărturari ai Iașului s-au format departe de Iași, în alte orizonturi culturale, fără ca asta să însemne că le-a fost pervertită dragostea de ai lor, de locuri, de limbă și năzuințe, fără ca asta să însemne că s-au întors mai puțin ieșeni.

Căderea fără Zid, sau Spectatorul-actor

BOGDAN GHIU

Căderea fără Zid, ca și cum n-ar mai exista nicio *separație construită* de dărâmat, sau de ce trebuiau pedepsite fără urmă totalitarismele.

Zidul Berlinului a apărut la radio și a dispărut la televizor. S-a născut pe ascuns, hoștește, și a căzut dintr-o confuzie, dintr-o precipitare, printr-un fenomen multiplu, suprațajat, de *breșă în sistem*, de *dezarticulare*. În ciuda faptului că a despărțit, că trebuia să țină la distanță, să împiedice – sau poate tocmai de aceea –, Zidul a avut viață proprie, a fost asemenea unci ființe.

Zidul Berlinului are consistență.

Zidul Berlinului a început să apară, să fie construit în mod tipic, arhetipic pentru toate puterile totalitare, într-un gol, pe un teren viran temporal, într-un multiplu moment de relaxare și de neatenție, cu fereală parcă, neîndrăznind să se afirme ca atare, să fie „performat” ca atare, cu jenă, cu frică, furtiv (sentimentul, legitim, că orice putere e de furat), *șmecherește*: noaptea, în week-end (sâmbătă spre duminică), în vacanță – 12-13 august 1961. Pentru a lua, rușinos, prin surprindere. Așa se dau, dintotdeauna, toate puciurile, toate loviturile de stat și de palat, împotriva puterii, dar, mai ales, *mai exact*, ale puterii împotriva societății, împotriva poporului. Căci așa se constituie puterea, în general: prin lovituri „de stat”, adică *ale statului* împotriva oamenilor.

Acum 20 de ani, pe 9 noiembrie 1989, Zidul Berlinului a căzut dintr-o „greșală”, din ceea ce, astăzi, am numi o „problemă de comunicare”, dintr-o necoordonare: ca „act” neintenționat al unei puteri (conducerea RDG-ului) care intrase în descompunere. Ceea ce trebuia să fie doar anunțarea unui *plan*, a unei *intenții*, a fost transmis, *din greșală*, la televizor ca fiind o *decizie deja luată*. Pe care, imediat, oamenii s-au grăbit, mai mult ducându-se s-o *verifice*, s-o *înfăptuiască*. Ar fi nevoie de un nou Hegel, de un Hegel al vremurilor noastre, sau, de fapt, mai curând, de un Foucault care să descrie, să explice asta, acest eveniment, impersonalitatea lui vie: cum se face istoria, ce înseamnă „acțiunea colectivă” etc.

Tocmai prin asta, prin această consistență colectiv-impersonală este Căderea Zidului Berlinului un *eveniment*, are „față” și consistență de eveniment. Iar din acest punct de vedere, prin „polemica” internă, structurală (contradicție de principiu) între spontaneitate, haos și planificare, Căderea Zidului Berlinului seamănă, face parte din aceeași familie de „ființe”, de „manifestări” istorice ca și Revoluția Română. Am putea „citi” Revoluția Română *prin* Căderea Zidului Berlinului. Arta metafizică a Istoriei o dețin, poate, *serviciile secrete*, ca esență nemărturisită a politicului, culmea acțiunii politice însemnând, tocmai, nu a *face tu însuși*, în numele altora și pentru alții (asta se „întâmplă” în mod curent, în viața de zi cu zi), ci a *face pe alții să facă* (pentru ei înșiși și în nume propriu, dar, de fapt, pentru tine, *constituindu-te*; iar aceasta e Revoluția, care nici nu există).

La fel, dar exact la fel ca în „povestirea” *Construcția Zidului chinezesc* a lui Kafka, Zidul Berlinului s-a construit tot timpul, se spune, chiar, că au existat patru „generații” de Zid, Zid de patru „generații”, de parcă ar fi vorba de cine știe ce descoperire, ce invenție, ce progres tehnologic, ce *gadget*. Zidul a fost construit în „șenilă”.

Zidul trebuia să despartă sau, mai exact, să împiedice, să descurajeze, și a devenit, treptat, un adevărat *complex frontalier*: un teritoriu, o zonă, o țară. Un corp străin activând anti-corpi. Dintr-o limită, Zidul a devenit, încetul cu încetul, o *inimă*, un centru; vampiric, ca orice fenomen de putere, s-a hrănit din viața oamenilor, a „supt” viața oamenilor. Cu timpul, Zidul ca atare devenise, de fapt, de neatinse, dat fiind că generase, că „emanase”, că *iradiase* o întreagă „zonă interzișă”, tendențial coextensivă întregului teritoriu, întregii jumătăți de planetă. (Puterea tinde să confişte totul.)

Interesul trans-istoric al Zidului (ca fenomen de *realizare* tipic tuturor totalitarismelor, care manifestă prostia de a voi să *materializeze puterea*) derivă din faptul că a îndrăznit nebunia, *hubris*-ul de a materializa, de a „fenomenaliza” abstracțiunea devoratoare a puterii, care se întrupează în/din alții. Oamenii au dat consistență tragică Zidului, i-au dat viață, viața lor, făcându-l să pară că există.

Pe 9 noiembrie 1989, acum 20 de ani, oamenii s-au dus să vadă, căci nu le venea să creadă ce auziseră la televizor. Au fost scoși în stradă, „chemăți” la acțiune, la fel ca și la București (iată, deci, „marca”, „matricea” secvenței revoluționare de recuperare, de realipire, în 1989, a Europei de Est la sistemul lumii civilizate, asupra căreia, de-acum înainte, *după comemorări* și discursuri oficiale, spontan-„lemnoase”, va trebui să revenim și să reflectăm), poate în mod neintenționat, neplanificat, tocmai prin *necoordonare*.

Nu există, însă, actori și spectatori ai istoriei. Ducându-se să vadă „cu ochii lor” că așa e, cum se anunțase (dintr-o greșală?, dintr-o „croare de comunicare”) la televizor, ei au precipitat, au realizat Căderea Zidului: au dat jos Zidul ducându-se doar să vadă dacă nu cumva alții („Puterea”) l-a dat singură jos. Așa se face Istoria: devenim activi din pasivitate, curajoși de frică, solidari prin solitudine, ne facem treaba ducându-ne, „doar”, să vedem dacă nu ne-a făcut-o, deja, cadou, tocmai dușmanul, în locul nostru!

Există acțiune? Există subiect? Există momente când „negativul” devine „pozitiv”, producând consistență.

În cazul oamenilor, în cazul umanității, *prezența contează*: să fii (acolo). Ontologie politică pură, minimalistă, dar atât de greu de atins, de provocat, de stârnit. Dar determinantă atunci când apare.

Și Căderea Zidului tot o „revoluție televizată” a fost, cu toate ambiguitățile a ceea ce, peste numai o lună și jumătate, avea să se numească așa.

POLITICA
LUI
BARTLEBY

DUPĂ DOUĂZECI DE ANI (II)

În decursul timpului, nu doar în vremea din urmă, ci chiar în timpii cei mai depărtați, pe când eram un adolescent cu o anume curiozitate pentru literatură și pentru fenomenul literar, am făcut unele observații și mi-am cristalizat unele opinii și preferințe pe care, atunci când (în anii '69-'70) am debutat, mi le-am folosit în pagini de critică și de eseuri, ba chiar și în unele de istorie literară, care chiar pe mine m-au surprins. Desigur, se aflau printre ele și evocări de situații, texte memorialistice, pe care le-am exploatat, comunicându-le când mi s-au părut a fi interesante sau poate că, învechindu-se, deveniseră interesante. Numai că eu am fost și în multe privințe am rămas un martor atipic și asta pentru că, foarte curând, abia trecut de zeci de ani, am părăsit literatura, mai ales curiozitatea pentru cea română, și m-am îndreptat spre filozofie, după recomandarea lui Camil Petrescu, pe care, în paranteză fie spus, nici el nu și-o respectase strict; interesul meu intelectual s-a dirijat precumpănitor spre filozofie, mai ales eseistică filozofică, pentru că foarte rapid am înțeles că lipsa informației științifice mă îndebăznea de la scrierea unei opere de oarecare relevanță și seriozitate, la care tot enunțurile, nu și realizările lui efective scilicet și împrăștiate mă conduseseră.

Dar, indiferent de deficiențele și interesul meu pentru fenomenele culturale cele mai diverse, rămâneam un produs al societății anterioare comunismului, puteam privi cele întâmplare și, mai târziu, le-am putut relata din viziunea mea proprie, uneori foarte diferită de cea a cunoscuților mei de aceeași vârstă și mai ales de a celor care, din diferite oportunități, se vor grăbi să servească noul regim și să deuteze în slujba lui; nu a fost din partea mea vreun eroism pe care să-l mi fi evocat ca atare (cu toate că mi-a marcat primii 15-20 de ani de viață), ci tocmai ceva firesc; nu m-am comportat numai eu așa, ci foarte mulți apropiați ai mei sau tineri cam de aceeași vârstă cu mine. Eu m-am deosebit de cei mai mulți prin faptul că am debutat după vocația mea fundamentală, cu opere de imaginație, dar și, de nevoie, cu texte critice gândite și chiar însăilate încă din anii '50. În tot ce publicam, eu lăsam să transpară altă viziune, altă scară de valori și chiar și unele speranțe față de „colegii” mei critici, dar și față de cei mai tineri care, constatând eșecul programului oficial, sperau într-un „mai bine” de care eu eram străin; ei erau niște gorbacioviști, niște iliescieni, care credeau sincer în îmbunătățirea sistemului, eu căutam să-i rezist, nu să-l salvez sau să-l critic superficial cu vreo mică disidență și cu acte de curaj îngăduite de sus. Anii care au preludat căderea lui Ceaușescu ne-au apropiat, mai ales că adversarii ai falsului naționalism al acestuia, cu nuanțe legionaride, agasaseră pe mulți, nu doar pe bătrânii supraviețuitori ai stângii intelectuale românești de tip Geo Bogza, Eugen Jebeleanu.

Situația aceasta a mea de observator, relativ ciudată, m-a pus în fața unei constatări: că literatura pe care o putusem urmări oferă anomalii pe care tocmai un istoriograf dedicat să descopere o linie logică sau să-i impună el una trebuia s-o ia în calcul. Cursuri impetuoase de apă se încăleacă și se suprapun cu altele mai lente sau mai debile care se pierd, oferind ca efect băltoace, altele dispar fără nici o explicație, fără să ofere compensația unor cascade spectaculoase. Printre acestea, țâșnește un izvor neașteptat de apă cu altă compoziție chimică, dovedindu-ne că nu e deloc pură, ci aduce reziduuri din ceea ce a fost scrisul românesc înainte de dezastru.

Cei care se gândesc la soarta acestui scris sunt înclinați să vadă sau să deducă un staticism, un fixism rezultat al unui program rigid, dogmatic. În realitate, comunismul a fost (din motive pur politice) zguduit de impulsuri și apoi mișcări variate până la contradictoriu și, de aceea, eu am respins imaginea „hărții” în care mai cred unii observatori. Oricât ar părea a fi un facil spirit de negație, „harababura” propusă de mine e totuși mai potrivită.

...Numai că însăși revenirea la normalitate, parțial înainte de decembrie '89 și total după, a accentuat

prin surprize și accidente venite tot din afară „calificarea” mea cu totul justificată! Am trăit cei din generația mea, dar și scriitorii cei mai tineri (atunci când au dovedit interes pentru așa ceva) un fenomen mai ales de aglomerare și lipsă de logică, dacă luăm cuvântul în sensul pe care și-l însușiseră autoritățile culturale, deținătoare ale monopolului „programării”. Recepția unor intruși sau a unor omiși, a unor scrieri din varii motive necunoscute au fost, practic vorbind, „întârziate”, mulți cunoscători de literatură sau chiar specialiști în materie rămânând perplecși în fața scrierilor cu care s-au trezit în față, fie că era vorba de masivul dosar V. Voiculescu, de parțial necunoscuții Vinea și Constant Tonegaru, dar și de corespondența lui Eminescu cu Veronica Micle. Tabloul cu pretenție de fixitate acceptat de istoriografia actuală se resimte de această fericită anomalie, a încercării de intrare sau revenire la normalitate.

Or, și acesta este un fenomen nou în istoria literaturii române, care s-a desfășurat un timp fără a fi percepută ca atare, dar al cărei curs trebuie să-l refacă acum chiar și istoriografia care i-au fost contemporani și care s-au format după alte metode oferite de situația de fapt din comunism. Nu vreau prin aceasta să arunc o vină și un blam asupra cuiva, dar, întrucât eu m-am sustras acestei constrângeri ca să pot spune unele lucruri interesante, mai ales „reparația” aceasta pe mai multe voci mi se pare totuși deficitară. **Frunzele nu mai sunt aceleași**, de Mihail Fărcășanu, sau **Artistul și Moartea**, de Emil Ivănescu, dar și unele din fanteziile excentrice ale lui Ionathan X. Uranus e alta să le receptezi după ce te-au entuziasmat Labiș și Marin Preda, chiar dacă operele acestea și încă vreo câteva din perioada primă a comunismului au certe merite artistice.

La aceasta s-a adăugat o calamitate dintotdeauna a vieții literare: spiritul de grup, de susținere reciprocă (câtva timp) de adversitate dictată de motive din afara artei, în fine, partizanatul încheat din motive pur personale. În comunism, toate acestea s-au exacerbă și s-au îngemănat cu interesele politice, în ton cu toată viața pe care o trăia și o cultiva cetățeanul cel mai laic, uneori fără să-și dea seama.

Atmosfera aceasta viciată se cere semnalată, iar factorii aflați în joc trebuie identificați, nu eliminați din pudoare sau din lașitate. Chiar dacă se explică și prin factori sentimentali, de compensație, buna primire ce a fost rezervată „capodoperelor” ignorate sub comunism, spiritul critic trebuie pus la lucru și la încercare. Nu există altă soluție.

Mă gândesc la romanul care, după unele ezitări, a primit titlul de **Fata de la Suza**, de Romulus Dianu, revelat târziu: e opera unui scriitor oarecare din „inter-

belic”, un artist cu indiscutabil condei, dar fără să depășească nivelul unui onorabil de valoare mijlocie. Marian Popa în a sa **Istorie a literaturii de azi pe mâine** este adevăratul revelator al acestui masiv roman, căruia îi închină cele mai multe și mai dense pagini din expozeul sau poate cele mai multe dedicate vreunui alt roman (t. II, 2001, p. 797-801).

Dacă această carte are valoare ce se atribuie și de către alții, trebuie să recunosc în ea singura capodoperă a genului în limba română pe care n-am citit-o, căci nu mi-am putut-o procura nici până astăzi.

Să adăugăm la toate aceste accidente faptul că, prin prelungirea semnalată de mine a duratei vieții biologice, o sumă din ce în ce mai sporită de scriitori s-au născut, s-au format și au scris într-o epocă și au fost receptați în mai multe feluri de diferite vârste, în funcție de schimbările petrecute în timp. Așa-numiții scriitori de sertar (printre care mă prenumăr și eu) au apărut ca un interesant sau chiar întărit anacronism, dar și cu o originalitate îndeneșabilă, nu totdeauna recunoscută generos de cei mai tineri. Căci asta presupunea o acțiune de revizuire în fața căreia s-a ezitat inadmisibil de mult. Mobilismul extrem al literaturii recent apărute a forțat pe cei mai conservatori să părăsească această atitudine. Dar nu totdeauna urmând calea cea bună. Iată, recent am dat peste un număr mai vechi din **Vatra**, dar nu așa cum crezusem fără a-i verifica data apariției; eu îl luasem drept simptom al unei situații survenite de curând: cuprinde o anchetă **Invitație la un examen: cultura română postbelică**, la care au fost invitați mai mult decât cei care iscălesc în această parte a III-a. Dar și din ceea ce iscălesc aici Mircea Horia Simionescu, Daniel Vighi, Adrian Popescu, Em. Galancu-Păun, Iulian Aurel Pantea, Mihai Dragolea, Al. Cistelean se poate măsura amploarea și seriozitatea inițiativei, la care se adaugă semnăturile lui Mihai Sin și ale altora în părțile anterioare.

Întrebarea, pentru mine, e: de ce asemenea articole (de constatări, îndemnuri, chiar impunând urgența) sunt și acum de actualitate, astfel că pot induce în eroare chiar un cititor ca mine, familiar al subiectului despre care am și scris atâtea lucruri, uneori trebuind să mă dezic sau să caut alte explicații și alte argumente?

Pentru mine rămâne o constatare fermă că și actualele zguduirii au dovedit că, indiferent de valoarea scrierilor în limba română, ele nu posedă acel nucleu tare, acel bloc incontestabil sau mai în spiritul geografiei noastre, acel lanț muntos cu piscuri de înălțimi felurite, dar care să se bucure de o recunoaștere măcar în globalitate. Geografia noastră e încă în mișcare, iar istoria ei, cu adevărat meritând numele, este încă de scris.

Vânturile,
Valurile...

Parodii

de Lucian PERTA

SORIN LUCACI: Poemul cu servietă din piele

acum nu se mai scrie
ca-n vremurile acele
când încă nu eram integrați
în corporații multinaționale,
țin minte, la cinaclul „Săgetătorul”
vneadomnul Opreș, totdeauna
cu o servietă de piele,
din care scotea tacticos și agale,
după ce își punea ochelarii cu ramă de baga,
câteva coli ministeriale scrise mărunț,
cu poeme de dragoste, pe care zicea
că le-a scris

în câteva popasuri printre frunze și flori -
cățarat pe pervazul ferestrei ne privea crunt,
apoi tot omul își citea iubirile lui și, ca un vis
frumos, cenaclul se prelungea până-n zori.
Ulterior, după optzeci și nouă, mi-am cumpărat
și eu o geantă de piele nou-nouță
și adolescentin m-am strecurat,
imediat după admitere,
la ce se numea pe atunci cenaclul „Litere” -
numai că imediat am fost admonestat:
ascultă, drăguță,
aicea, la noi, se vine cu geantă diplomat!

La noi nu există un ritual de apreciere a femeității

ȘTEFANIA COȘOVEI

Se spune, mai în glumă, mai în serios, că poporul chinez are cei șapte mii de ani de-acasă. Într-un interviu din „Dilema veche”, la o întrebare despre normele de politețe dați următorul răspuns: „Marea noastră problemă e că nu avem o cultură a politeții, pentru că nu avem o cultură a respectului.” Considerați, în anul 2008, că avem mai degrabă o „cultură a insultei”?

Într-un ultim articol din „Revista 22” am spus de ce nu mai scriu o vreme, de ce sunt aproape în grevă generală de scris. Articolul se numește „Șatra: dimensiunea românească a existenței publice”. Afirmam, în acel articol, că nu doar concetățenii fără prea mult acces la o voce publică nu mai înțeleg pe ce lume trăiesc, ci și noi, cei care avem ceva microfoane, ecrane, ziare sau site-uri la dispoziție. Am crescut o lume irațională în care zgomotul, urlul și metafora țin loc de argumente pertinente, de dialog civilizată și respectuos. Politicienii țipă, ziariștii răcnesc, intelectualii publici metaforizează pasional, îndrăgostiți sau dezamăgiți, urând sau adorând oameni politici, forumiștii înjură ca la ușa cortului, pe mai toată lumea, fie din sinceritate infantilă, fie la comandă. Da, din păcate, trăim în cultura insultei joase și a grotescului.

Gustav René Hocke evoca acele concursuri de insulte medievale... Credeți că insulta are un precedent cultural?

Insultele, în concursurile respective, jucau rolul Saturnaliilor: erau episoade de defulare organizată, limitată în timp și spațiu, asemenea carnavalurilor sau bălciurilor. În spațiul nostru public, Saturnaliile sunt nelimitate, cu alte cuvinte, bălciul, comportamentul ca la ușa cortului nu au limite de timp și spațiu. Din această cauză, oamenii cu bun-simț, care ar avea ce comunica public, se retrag în cochiliile lor, considerând că orice ar spune și explica rezonabil se pierde într-o mare de zgomote groase.

Există un ceremonial al aprecierii femeității?

Femeitatea e un termen secundar, un termen care reflectă experiențe culturale. Primul termen cred că este „femeitatea”, mai aproape de datul natural. Diferim de bărbați în sensul că putem da sau refuza viața și putem hrăni din trupul nostru. La noi nu există un ritual de apreciere a „femeității”. Nu este celebrată maternitatea. Mai mult, în ceremonialul ortodox lăuzia este tratată ca perioadă de necurățenie, iar femeia care naște trebuie să își răscumpere păcatul și necurățenia prin molifte: la 3 săptămâni, dacă a născut un băiat, la 6, dacă a născut o fată.

În același interviu, referitor la „clasicele” gesturi de politețe față de o femeie (oferitul unui scaun în autobuz, sărutatul mâinii etc.), afirmați: „Eu nu am nimic împotriva acestor gesturi de politețe” – nici ca persoană, nici ca femeie”. Ce vă considerați mai întâi? Persoană sau femeie?

Mă consider și femeie, și persoană, dar în contexte diferite mă consider mai ales femeie sau mai ales persoană, rămânând mereu femeie ca persoană și persoană ca femeie. Desigur, persoană este gen proximal pentru toate ființele umane. Femeie sau bărbat este diferență specifică de rangul I, rasa este diferență specifică de rangul II, iar celelalte diferențe sunt construite socio-cultural: etnia, religia etc.

Philippe Sollers afirma că a da naștere înseamnă a dăru-i moarte. Are dreptate?

E o metaforă comună filozofilor andromorfozelor, obsedați de universal-afirmativa: „Toți oamenii sunt muritori”. Eu, fiind feministă, plec de la gynomorfoză: „Toți oamenii se nasc”. A naște înseamnă a dăru-i viață. Cu această premiză metafizică, întreaga mea construcție existențial-teoretică se concentrează în jurul creșterii, ocrotirii, educării, dezvoltării, a drumului spre autonomia persoanei.

Există modele sau ritualuri ce privesc comportamentul masculin vizavi de femeitate?

Există, desigur. Vă dau două exemple. Un prim model este cel al protecției: femeile sunt slabe și vulnerabile, deci trebuie protejate de către bărbați față de alți bărbați. Ca femeile să aibă nevoie de protecție, trebuie să le atace cineva. Deci, bărbații sunt socializați și spre atac. Un alt model este cel al omagierii conjuncturale prin flori, parfumuri, bijuterii, gesturi de închinăciune, asezonat cu ignorarea cronică a intereselor și ideilor pe care le au femeile.

În anumite regiuni din România, femeile nu sunt primite la masa bărbaților. Este acesta un ritual sau o cutumă?

MIHAELA MIROIU

Este profesor universitar la SNSPA. A fost decan al aceleiași facultăți între 1997 și 2001. Ca teoreticiană a politicii, a analizat democrația neliberală în postcomunism (România. Starea de fapt, în colaborare), conservatorismul de stânga (Societatea retro, 1999); politicile de gen în societatea postcomunistă și sindromul pe care îl numește „feminism room-service” (Drumul către autonomie, 2004). Ca filozof, a publicat *Gândul umbrei. Abordări feministe în filozofia contemporană*, 1995 (postmodernism și feminism) și *Convenio. Despre natură, femei și morală*, 1996 (abordarea eticii din perspectiva ideii de convenabilitate). A inițiat în România reformarea studiului filozofiei (1990-1993), programele de cultură civică pentru licee (1995), studiile de gen (1994-1997), studiile doctorale în științe politice (2000), prima colecție de *Studii de gen* (Editura Polirom, în 2000), cercetarea și codurile etice în universități (2005).

A publicat și publică în presa culturală: „Revista 22”, „aLititudini”, „Dilema”, „Observator cultural”. Sinteza articolelor sale feministe a fost publicată în volumul *Neprețuitele femei* (2006), iar cea a articolelor pe teme de etică politică în volumul *Dincolo de îngeri și draci. Etica în politica românească* (2007). Este cunoscută internațional prin articole și conferințe de etică politică, analiza tranziției și teorie feministă.

Este o cutumă cu pretenții de ritual, ca să pară mai legitim, mai implacabil, mai spiritualizat. Dar în România femeile nu sunt primite nici la masa legiferării, decât în proporție de 10%, nici la cea a puterii executive de rangul I, deci a împărțirii resurselor publice: 0%. Cea mai simplă cale să scapi de o jumătate din posibili competitori în orice situație este să elimini femeile, pe motiv că sunt femei.

După revoluția din decembrie '89 exista în rândul femeilor din România o stare de spirit, o atitudine disprețuitoare față de bărbații lor, din cauza compromisurilor pe care aceștia le-au făcut în comunism. Se știe doar că femeile duceau „greul” în perioada aceea, pe când bărbații se mai „salvau” pe la o berică, pe la un stadion... pe la o ședință de partid... Așa să fie?

Eu nu prea cred că femeile și-au disprețuit bărbații pentru compromisuri, căci era o societate a duplicității și complicității generalizate. Dar pentru chiulurile repetate față de grijile cotidiene, pentru neparticiparea lor, pentru lipsa de implicare în teama de sarcină și în consecințele uneori mortale ale avorturilor, da. Femeile, cu excepții notabile și salutare, au fost și sunt destul de singure ca mame, gospodine, planificatoare ale natalității. În acest sens, ele sunt mai degrabă frustrate, ca orice om nedreptățit. Din păcate, nu sunt și public revoltate pentru toate nedreptățile pe care le trăiesc. Mass-media cultivă mai ales femeiuști bine sponsorizate de bărbați cu stare.

De ce sunt femeile europene diferite de cele de peste Ocean, din Statele Unite?

Nu știu dacă și cât de diferite sunt. Știu însă sigur mai multe despre feministele din ambele părți. Știu că greul recunoașterii drepturilor femeilor și al democrației pentru femei a fost dus mai ales de americance și de britanice. Din acest motiv, mă înclin în fața lor fiindcă le datorăm accesul la orice formă de educație, la profesii, la vot, la resurse, le datorăm faptul că nu mai putem fi bătute sau violate de soți în mod legal, că șefii nu ne mai pot ciupi de fund sau cere forțat să ne culcăm nițel cu ei fără să poată fi pedepsiți și câte altele le mai datorăm feministelor de peste ocean!

Femeitatea este un drept sau o servitute?

Eu chiar nu prea știu despre ce vorbim când ne referim la femeitate. La gingășie, sfială, supunere, blândețe, stil gales, galateizare eternă? Dacă despre asta vorbim, atunci poate să fie un drept cultural în culturi patriarhale și o servitute în aceleași culturi. Vă amintiți ce des leșinau femeile până la sfârșitul secolului XIX? O femeie care nu leșina când auzea vorbe deșchuate sau când se petrecea ceva mai dur avea o sensibilitate dubioasă, nefeminină. Probabil că ele și ei ai vremurilor trecute așa ne-ar crede pe noi: insensibile, lipsite de femeitate.

De ce literatura feminină este catalogată și „apreciată” ca feministă?

Din ignoranță. Eu aș fi foarte fericită ca măcar o parte consistentă a literaturii scrise de femei să fie feministă, adică bazată serios pe cunoașterea feminismului în lingvistică și literatură. Un feminism conștient de sine. Dacă, de exemplu, caracterizăm un roman ca *Băgău* drept feminist, eu vă spun că este antifeminist, în primul rând fiindcă este pornografic. Există însă și literatură feministă scrisă de bărbați. Eu socotesc *Orbitor*, volumul I, un roman cu profunde nuanțe ecofeministe.

În volumul „Neprețuitele femei. Publicistica feministă”, apărut la Editura Polirom în 2006, afirmați: „...în mass-media femeile de carieră și studentele au o apariție de 0,6% între femeile din media românească; top-modelele și cele cărora eu le spun generic «funduleț în gemuleț» – au o apariție de 81%; categoria amante, neveste de personaje celebre – 10%; delincvente – 5%; pensionare 5%”. Cam unde, în care din aceste categorii se situează femeitatea în viziunea dumneavoastră?

Iarăși, nu înțeleg întrebarea. În ce sens femeitatea? Iar, din nou, dacă vorbim de „femeitate”, de experiențele și interpretările femeilor (nu ale femeiuștilor, căci acestea sunt omniprezente) în genere, ele sunt foarte puțin mediatizate.

Ce este postfeminismul? Un curent de opinie sau o atitudine?

Este și una, și alta. S-a dezvoltat după anii '90 cu sprijinul substanțial al televiziunilor. Feminismul dăunează grav reclamelor care folosesc corpurile femeilor ca obiecte sexuale, dăunează obsesiilor pentru cosmetică și chirurgie estetică, interzice consumul de pornografie la vedere, ține în frâu atitudinile față de femei. Deci, trebuiau ceva alianțe cu femei din categoria Oana Zăvoranu, Monica Columbeanu, dar mai stilate și mai educate, care să spună că feminismul e prea auster că ele au de toate, că am intrat în era postfeministă în care femeile pot să fie simultan orice doresc.

Ce „model” de femeie propuneți împotriva „modelului Barbie”?

Modelul femeilor creative, autonome, inteligente, autoafirmative, mândre că sunt femei, solidare public și politic cu femeile nedreptățite doar fiindcă sunt femei, cu cele mai puțin norocoase și cu șanse mai mici să devină autonome. Sunt însă în deplin acord ca ele să facă și ceva eforturi pentru frumusețea lor, a celor din jur și a mediului în care trăim. Frumusețea este o mare sursă de bun-simț, seninătate și bunătațe.

Considerați că libertinajul constituie o libertate de expresie a femeității?

Libertatea fără responsabilitate este o contradicție în termen, contrazice ideea de liber arbitru. Libertatea este constitutiv asociată cu moralitatea în sens genuin-umanist. Libertinajul este o disidență în raport cu libertatea. Dacă este rar și fără consecințe grave, merită uneori practicat ca defulare. Dacă devine un mod de a fi, este un prizonierat în viciu, nu o formă de libertate.

Doamnă Mihaela Miroiu, la ce vârstă v-ați făcut primul om de zăpadă?

La 3 ani, împreună cu străbunica mea Maria, într-un sătuc din Transilvania. Nămeții erau mai înalți ca mine. Bunica mi-a adus o capră de tăiat lemne ca să pot să pun Omului ochi de cărbune, nas de morcov, gură din prune uscate, mână din mătură de nuiele. Căciula dintr-o cratiță spartă i-a pus-o buna, că eu nu ajungeam. Universul mirosea a dragostea bunei mele, a paie calde din pățulul oilor, a zăpadă. Avea ochi de cer ascuns de crengi de nuc și atingere un picuț geroasă. Da, eram mândră: făcusem un om. Acum știu că era mult mai repede trecător ca mine. Atunci nu știam că la prima căldură se va scurge în lacrimi și nici că la vremea când voi crește voi păți și eu la fel, în sufletul meu, numai că la primul îngheț...

ADRIAN POPESCU:

Azi, trans-esteticul erodează esteticul

ANDRA ROTARU

S-a născut în Cluj, la 25 mai 1947. Poet, prozator, eseist, este licențiat al Facultății de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1971). Un echinoxist din prima generație, devine ulterior redactor al revistei literare „Steaua”, revistă lunară editată de Uniunea Scriitorilor din România, iar în prezent este redactor-șef al acestei publicații. Debut absolut cu poezie, în „Steaua” în 1964. Volumele i-au fost traduse în limbile germană, maghiară, macedoneană și franceză. Dintre volumele de poezie, menționăm *Umbria* (1971), *Focul și sărbătoarea* (1975), *Câmpiile magnetice* (1976), *Curtea medicilor* (1979), *Vocea interioară* (1987), *Pisicile din Torcello* (1997), *Drumul strămt* (2001), de eseuri/publicistică: *Spuma și stânca* (1991), *Lancea frântă. Poezia lui Radu Gyr* (1995), *Revelații. Cuvinte despre poezie* (2001), *Aur, argint, plumb* (2005), proză: *Tânărul Francisc* (1992; 1996), *Cortegiul magilor* (1996). De asemenea, i-a tradus pe Alessandro Baricco și pe G. Caproni.

Cât de apropiat sunteți de generațiile tinere de scriitori? Ați încurajat sau descoperit autori tineri?

Îmi simt apropiat ca prieten, coleg, uneori admirator spontan al multor tineri scriitori. Pe Dan Coman, Claudiu Komartin, Cosmin Perța, Rita Chirian, i-am dat mereu exemple, cu diferite ocazii, anchete literare, interviuri, de autori valoroși. Am publicat tineri la „Steaua” anilor '70, '80, după ce unora le-am răspuns la poșta redacției, sau i-am încurajat, de pildă, pe Lucian Vasiliu, Domnița Petri, Aurel Pantea, pe alții.

V-au influențat/vă influențează celelalte arte în vreun fel atunci când scrieți?

Poate pictura, arhitectura renescentistă; am cultul marilor muzee italiene, romane, venețiene, florentine, al galeriilor, al bisericilor și al piețelor cu fântâni, Muzeul Barberini, Basilica Santa Maria Maggiore, Campo de' Fiori, pentru a mă opri doar la arealul roman. Revăd mental tablouri, Caravaggio, Cavalierul d'Arpino, străzi romane străvechi, scene de viață cotidiană, adevărate scene de teatru nescris, o commedia dell'arte contemporană, replici savuroase, mirosuri de pizza și vin pe Via Urbana, aroma cafelei tari lângă Panteon. Apoi Angela, soția mea e artistă textilistă; am deprins răbăria indescriptibilă a tehnicii sale, textul, textura. Arhitectura în rezonanță cu scrierea poetului modern, cu firele sau rețeaua de semnificații, cu misterioasa față invizibilă pentru cititor sau privitor a unei compoziții, cu tridimensionalitatea ei, respectiv cu trecutul, prezentul, viitorul citite simultan etc.

Când ați început să scrieți, care au fost cele mai dificile momente?

Am scris de foarte tânăr, 14 ani, am compus poezii naive, dar cu imagini mitologice la început, apoi cu o discretă tentă religioasă, oricum proiecții ale unui eu uimit de frumusețea lumii, chiar dacă percepeam lucid sărăcia, boala. Am crescut în ambianța unui spital clujean, de unde titlul unui volum, „Curtea Medicilor”. Simțeam minciuna socială din jur, frica părinților mei de a nu spune eu ceva stupefiant, aveam obiceiul de a rosti uneori ceea ce toți poate gândeau, dar nu aveau curajul să zică.

Greu nu mi-a fost atunci, mai târziu, după absolvire, când mă măcina nesiguranța, îndoiala, frica ratării, mai ales că eram cam des prin crame. Apăream la miezul nopții, vesel, cu chef, jucăuș, Teohar Mihadaș chiar mă poreclise Puck, „e ora 1, noaptea, precis apare Puck”, spunea regretatul poet. Altfel, scriam parcă sub o dictare binevoitoare, fie cu sentimentul amar al penitențului, a doua zi, după furtună, fie exaltat de o întâlnire cu semnele destinului.

Cum ați ajuns la *Echinox*? Cum au fost acele vremuri?

Eram student la Filologia clujeană, în 1966, unde-i aveam colegi pe Marian Papahagi, Eugen Uricaru, Marcel Runcanu. Apoi a venit la noi, în anul al II-lea, dacă nu greșesc, misteriosul poet Ion Mircea. Ne știam dinainte, dintr-o familie prietenă, frecventam cu pasiune Cenaclul „Echinox”, tot atunci înființat. Petru Poantă, Dinu Flămînd, Ioan Maxim Danciu, regretata Olimpia Radu, Vincențiu Iluțiu, aceștia doar cu un an mai mare decât noi, erau exigenții criticii ai poeziilor sau prozelor noastre estudiantine, citite la cald, în joile așteptate cu înfrigurare de tinerii studenți, nu doar filologi. Politehniști, plasticieni, medicieniști. Mircea Baci și Florin Creangă, talentați graficieni, de vârsta noastră, asigurau prezentarea re-

vistei, care apare din 1968, decembrie. Deci doi ani au fost prilejuri de cenaclu, rodări, tatonări, o mai bună cunoaștere a noastră. Primul redactor-șef al „Echinoxului” e Uricaru, apoi de la nr. 2, 1969, Ion Pop. El preia conducerea publicației studențești, care greșise ideologic grav prin publicarea reacționarului filozof Heidegger, cum suna acuzația forurilor oficiale. Venirea lui Ion Pop a fost benefică; o alegere inspirată, fostul nostru asistent, criticul avangardei, poetul modernist s-a dovedit un coleg admirabil. A menținut orientarea cosmopolită a publicației, dincolo de birul inevitabil al zilelor rele sau mai bune. Anul '68 aduce o relativă libertate a scrisului, iar noi am profitat instinctiv de acest interval senin, care se va termina prin '71, '72. Ion Pop, Marian Papahagi, apoi Ion Vartic au dat o deschidere apăsătoare europeană revistei, temelor naționale, prin Voiculescu, Sadoveanu, Bănuțescu, dar și celor supranaționale, prin Levy-Strauss, Teihard de Chardin, Althusser, Camus, Roland Barthes, Celan, Montale, Frenaud. Se publică multe traduceri din franceză, italiană, maghiară, germană, portugheză. Revista era trilingvă, cum știm, iar formidabilii Peter Motzan și Franz Hodjak erau redactori exigenți și ghizii noștri în tot ce era noutate literară străină, Gall Gyorgi sau Tamas Gaspar Miklos, cunoscutul politolog, colaborau la paginile maghiare. Prin 1983, revista are un moment greu, ca și „Dialogul” ieșean, dar se redresează după criticile dure ale politrucilor. Trioul amintit, Pop, Papahagi, Vartic, e demis, dar Aurel Codoban, noul redactor-șef menține linia de autonomie intelectuală.

Cum să nu fiu mândru că la „Echinox” s-au publicat prin anii '70 convorbiri cu Al. Paleologu sau prin '80 restituiri ale memoriului înaintat conducerii de partid și de stat de Blaga, un text comentat de Mircea Zăciu?

V-a oferit ceva în plus Clujul față de București din punct de vedere literar?

Clujul nu are, se înțelege, ritmul Capitalei, un ritm febril, poate cam nepotrivit meditației, dar nici nu are avantajele sociale pe care le deține Capitala, puterea sa de a impune un nume rapid.

Clujul a rămas orașul unde au locuit Blaga sau Agârbiceanu, Dimitrie Popovici, Liviu Rusu, Mircea Zăciu, Adrian Marino, Ioana și Liviu Petrescu. Azi e orașul studios, ușor cam orgolios, puțin cam rigid, unde scriu Ion Pop, Mircea Muthu, Ion Vartic, Marta Petreu, Sanda Cordoș, Ștefan Borbely, Ruxandra Cesereanu, Corin Braga. Orașul revistei „Steaua” din etapa glorioasă a lui Baconsky, apoi a lui Aurel Rău, o revistă respectată, având, înainte de „Secolul XX”, rolul de a difuza valorile universale prin traduceri, eseuri etc., o publicație aflată acum, la șase decenii de la înființare, la ora clasicizării. „Steaua” mi-a oferit, iată avantajul, un post de corector, 1971, apoi de redactor cu 1/2 de normă, 1973-1983; de redactor, 1983-1999; de redactor-șef din 2000.

Ați tradus, ați scris eseuri, publicistică, poezie. Cum este trecerea de la un gen la altul, se perfecționează unele pe altele, capătă noi puteri?

Sunt momente, rare, pentru poezie, unele, dese, pentru texte de publicistică, am o rubrică prin bunăvoința lui Gabriel Chifu la „Ramuri”, se cer luni întregi sau ani pentru traduceri.

Romanele cizelate celliniane ale lui Alessandro Baricco, poezia dialogului direct a lui Giorgio Caproni, paginile de

Dicționar al creștinismului oriental, mă refer la cel coordonat de Farrugia, sau tratatele de spiritualitate catolică, cel al lui Giussani sau Renzo Lavatori, de exemplu. Apoi carnetele de călător, un fel de jurnal, eseuri. Toate împlinesc, poate, cu creșteri și descreșteri axiologice, expresia unui om care simte că lumea are un rost.

După ce citiți o carte bună, simțiți nevoia să cunoașteți și persoana care a scris-o?

Nu neapărat, autorii ne pot dezamăgi ca persoane civile.

Care este cea mai mare nedreptate care i se poate face vreunui scriitor, în opinia dvs.?

Nedreptatea care i se poate face unui scriitor e judecarea lui pripită, bunăoară, cu o lipsă de atenție care-l poate răni, sau, mai rău, ignorarea lui continuă, ori negarea unor merite evidente, din invidie, calcul etc. Cel care ridiculizează entuziasmul unui tânăr scriitor sau îi ia în râs idealurile e vinovat de un fel de fratricid literar. Spiritul critic ar trebui să fie cealaltă față a elanului creator.

Aveți încredere în criticii literari de astăzi?**Cum vi se par față de cei din generațiile mai vechi?**

Cred în critica literară, în necesitatea spiritului critic, al adevărului, al reperelor supraregionale pe care ea le impune, altfel e vai și amar cât de penibilă devine vanitatea gonflată a unor autori mediocri. I-am prețuit mereu pe Cornel Regman, Ștefan Balotă, Al. George, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Alex. Ștefănescu, pe colegul meu de generație Dan Cristea, pe Ion Pop, Mircea Iorgulescu, Cornel Ungureanu, Dan C. Mihăilescu, Al. Ruja, tocmai pentru aceste însușiri. Am fost analizat atent de mulți dintre ei: Gh. Grigurcu, Marin Mincu, Al. Cistelean, Petru Poantă, Irina Petraș, regretatul Marian Papahagi, fiecare cu metoda lui, excelenți analiști, dar cu viziunea diacronică a literaturii române. Dintre cei mai tineri, am încredere în Alex Goldiș, Ștefan Borbely, Paul Cernat, Bianca Burța-Cernat, Tudorel Urian, în Octavian Soavian, Sanda Cordoș, Ion Bogdan Lefter, Daniel Cristea-Enache, Andrei Terian, Alexandru Matei. Față de cei mai vechi, criticii generației noi sunt mai bine racordați la metodele critice contemporane, au lecturi și experiențe culturale mai diverse, beneficiind de stagii de cercetare, burse, călătorii, scriu mai dezinhibat. Criticii anilor '60-'70 au meritul de a fi menținut un nivel estetic „înalt”, într-o epocă dificilă politic. Criticii tineri nu mai au criteriul estetic drept criteriu suveran; corectitudinea politică, relativismul valorilor, deconstrucția, elogiul marginalului, preponderența ludicului etc. se adaugă criteriilor estetice. Transesteticele erodează, azi, esteticul. Dar nu poți elimina nici spiritul constructiv al „bătrânilor”, nici spiritul deconstrucțiv al unor critici tineri dacă vrei să pricepi pulsul literar de azi, unul agițat, aritmic, nu armonios, constant.

Ați putea să scrieți/publicați o carte pe care să nu o semnați? Să o dăruieți cititorilor dintr-o bucurie simplă și generoasă față de ceea ce v-a oferit-o?

Chiar m-am gândit la un asemenea gest, cum procedau meșterii medievali, nesemnându-și o vreme lucrările de artă din catedrale. Anonimatul e firesc, la o judecată mai serioasă, darul nostru se cere dăruit, ca mulțumire. „În dar am primit (de la Domnul), în dar să dăruim”.

Foto: Tudor Jelebeanu

Văraiul în 7 tablouri sepie

pe-aici
pe la noi
pomii îs în risipă;
da' nu la tăși.
tât spatele casei din sus e acum
un covor de prune.
mă doare sufletul să le las să putrezească acolo
fără să bucare pe nime.

a doua zi a chemat un copil firav pistruiat
și blond de prin vecini
i-a dat o găleată
un sac de pânză
și l-a dus în spatele casei.
ai lui îs săraci și blestemați de soartă.
tătâne-su stinge tătul pe beutură
iar mumă-sa tăt umblă cu ochi lipicioși prin sat.
l-am adus să aibă ce duce acasă.

în numai două ore
deși era senin și nici fărâmə de vânt
prunul și-a scuturat
de unul singur
tot rodul
în poala copilului cu părul de soare.

ai vă 'zi? – a mai zis viorel –
d-apăi cine ți-a spune vreodată
că pomu' nu are și el suflet
să nu-l auzi
să-l uiți
și te du.

11 noiembrie 2009/5:50 a.m.

ÎNCONJORUL BISERICII DE TREI ORI

de sântă mărie mare am fost la slujbă la biserică.

diacul părea a fi ioanes
dacă n-ar fi fost frate-său
marian
care îi seamănă
precum o a doua picătură de ploaie.

eu și viorel păream a fi
vinicius și viorel în viața lor cea mărunță
de zi cu zi
dacă nu am fi văzut
în chiar acea seară
atâtea stele căzătoare
și atâția îngeri care ne îmbrăcaseră
pe furiș
hainele
cele de sărbătoare
și veniseră în locul nostru aici
ca să înconjoare
biserica
de trei ori.

iar vocea mea
(ei
bine
vocea mea)
pe când rosteam tătăl nostru
ar fi putut fi a mea
dacă nu ar fi fost
fără puțință de tăgadă
vocea marianci marin
(mădi –
pentru prieteni)
ieșind
dintre buzele cămoase
ale lui ionică flora.

11 noiembrie 2009/7:07 a.m.

O ZI CARE SE ANUNȚĂ PLOIOASĂ UN TATĂ DOLDORA DE CĂRȚI

pe gospodarul
dascălul
tatăl familiei pop al diacului
nu l-am găsit prima dată acasă;
era dus după vaca de lapte a familiei
care obișnuia să se joace de-a v-ați ascunselea
în loc să se-ntoarcă acasă.

nici de marian
diacul
fratele poetului
nu am dat –
însă trebuia să apară după slujbă

îndată ce vocea i s-ar fi stins
în catapetasmă.

nepoții și mama-bunică
ședeau în bățatură
și încercau să alunge norii de ploaie
ceca ce au și reușit după ceva vreme
odată cu întoarcerea tatălui.

când a apărut și marian
o bucată de soare a căzut în curte.
binie-binie
a încuviințat tatăl
acolo vom așeza masa.

și așa s-a și întâmplat.

11 noiembrie 2009/8:03 a.m.

ȘI O LUMINĂ SEPIA DEASUPRA

despre vărai e bine să știți
că se află exact acolo unde
nu te mai aștepți –
în sensul că atunci când drumul pare
a se înfunda definitiv
în hățisuri
de fapt
numai de acolo începe.

vreo șapte mâini de gospodării
aruncate răzleț
peste coline
înconjurate de munți.

ulițe povărnite și nămolose
la vreme de ploaie
de acolo de unde asfaltul nu mai îndrăznește
să se-aventureze.

oameni bătuți de viață și de nenoroc
cu feciori lucrători prin vest
căutându-și steaua.

un magazin mixt –
70% – magazin
30% – crășmă.

și o lumină sepie deasupra
ca dintr-un film mut
ca dintr-o inimă mută.

11 noiembrie 2009/8:50 a.m.

MAGAZINU' MIXT

d-apăi ai putea sta 'mneata
și două și tri și șase luni pe aici
pe la noi
și tăt nu te-am putea recunoaște
ca suflet din sat
dacă n-ai trece și pe la magazinul mixt –
mi-a zis vocea
umbra
bătrânul cu chip ridat
rezemându-și paharul de frunte.

fiindcă orice om are vreo durere
sau poate
bucurie
și tăt aici vine să și-o verse
și să și-o împartă cu ceilalți
de-o seamă cu el –
numă streinul
nu.

iar de intrat
intrăm noi prin față
(adică prin magazin)
însă
de ieșit
ieșim întotdeauna pe din dos
fiindcă
pe acolo
este el cerul mai înalt
și mai fără stele
însă dumnezeu
stă mai pe aproape.

09 noiembrie 2009/3:27 a.m.

VĂRAI

lui ioan es. po

despre acel loc
unde se născuse poetul
luceafărul –
prietenu (de fapt –
și lăsând la o parte cuvintele pompoase)
nu numai eu
dar nici măcar el
nu lăseserăm vreo propoziție
spre amintire.

și –
dintr-o dată
sau
mai exact
după –
și – cu mult mai exact –
în momentul în care iubita mea
(ei
da
iubita mea)

conjuncturală acelu sezon de dat cu capul în
mi-a arătat cu câtă îndelungă știință
știe ea despărți o stradă
de o alta
d-abia atunci am realizat cât de simplu-i orașul
și cât de complicată este o agrafă de păr
ca să nu mai zic de
locul
(cătunul – de fapt)
unde se născuse poetul.

însă eu fusesem acolo
și parcă nu fusesem acolo
(într-atât nu prea mai eram al meu
încât)
mi-am băgat degetele în priză
la doi-douăzeci
și
dintr-o dată
parcă din cer
m-am revăzut
aievea
în vărai –
printre capre penticostale
și feciori cu mercedes-urile-n bățatură
picați de prin r.f.g..

nu trebuie să vă fie teamă:
în orice descriere m-aș afunda
nu trebuie să țineți minte
decât o singură sintagmă:
magazinul mixt
magazinul mixt
magazinul mixt

și prunul din care creșteau toți munții.

era o lume pe care nu o mai văzusem niciodată
dar care nici măcar nu se sinchisea să se lă-
văzută
ba
mai mult decât atât:
își tot întorcea fesierii
oriunde aș fi privit.

interesului meu pentru locomotivă
noaptea îmi răspundea cu carul mare
iar când vroiam să socializez
câinii de la stână își uitau meseria
coborau acasă
și nu mă mai slăbeau
oricât aș fi avut de trăit.

trebuie să recunosc:
tare mult am mai vrut să ajung la locul în care
născuse poetul
și să văd și eu
vena aceea obosită
care tot curgea și curgea
de generații
în spatele casei.

în loc de toate astea
nu am găsit decât o familie normală
într-o localitate normală
cultivându-și tristețea
în chiar inima mea.

01 noiembrie 2009/3:19 a.m.

ADEVĂRUL DESPRE CAPRE

asta-i casa din jos
da' aia-i casa din sus
și numa de acolo începe grădina –
mi-a zis viorel
văr de-al treilea cu ioanes cel pop al diacului
(poetul din vărai).

acolo ne-om hodini la noapte
iar mâne te-oi duce la stână
la capre
a mai zis el
părând dintr-o dată cu mult mai mulțumit
și cu mult mai înalt
așa cum își trăsese cerul pe spinare.

scara intrase ca o legiune străină
peste răgușeala moale a vorbelor noastre
pe care doar păhăruțele cu horincă
le mai făceau să tresară.

până să mă apuc io de capre
am fo maistru
în automatizări
prin uzine
și mare nedreptate am observat
pe lume.
aș fi vrut să fac o schimbare esențială
care să aducă echilibrul
dar n-am fo ascultat.

noaptea ni se strecurase pe sub cămăși
și ni se tolănise pe inimi
cuvintele aveau parfum de prună
iar cerul – nici o stea.

ei –
și de când m-am concentrat pe capre
îs mult mai împăcat.
capra este bunătaea și sănătatea pământului
iertarea și minunea
ființa cea blândă a domnului
iar cine nu a aflat încă asta
degeaba știe a dezlega integrale –

și terminând dintr-o sorbitură toate astea
viorel mai levită încă vreo cinci minute
scrutând parcă jur-împrejurul tăcerii lumii
după care
coborând pe pământ
se strecură precum o umbră în casa din sus
să se hodinească
de atâta strâmbătate.

09 noiembrie 2009/5:31 a.m.

COPILUL CU PĂR DE SOARE ȘI PISTRUI

din timp în timp
acoperișul de tablă al casei din sus
prindea glas
mai ales noaptea
pe liniște
ca un geamăt prelung.

viorel își ciulea urechile
iar tincuța –
câteaua plină de scaicții maronii ai stânci –
tresărea neliniștită.

tu
tincuța
tu
tăt neam de prostovană ai rămas
îi zicea viorel vesel
și
înălțându-și un deget în aer
ne dumirea:
cad prunele din prun.

Secțiune de poeme din volumul
Liniștea de dinaintea liniștei
ce urmează să apară în primăvara
anului viitor

Vine un moment în viața a doi oameni când, orice ar face și orice ar spune, amândoi simt prea bine că totul este prea târziu. Orice cuvânt doare, orice gest rănește și fiecare încercare de a îndrepta situația nu face decât să o înrăutățească mai mult. Se creează un arc voltaic, scurtcircuitându-le judecata și întunecându-le mintea și, de acum încolo, fiecare va urmări să-l chinuie pe celălalt, umilindu-i orgoliul și otrăvind-i liniștea. Fiecare va trăi satisfacția de a-l vedea pe celălalt suferind, fiecare va avea iluzia că numai adversarul trebuie să cedeze și, astfel, amîn-țoi se vor răzbuca unul pe altul pentru încăpăținarea de a nu ceda. Vor ajunge să-și învenineze atât de mult clipele încât, după ce ruptura va avea loc, vor râi cu nostalgia zilelor când puteau să-și răsucescă cuțitul în rană. Și li se va face dor de paroxismul acela de care nu avuseseră parte decât în varianta urii, le tensiunea aceea pe care numai în resuscitarea minici le-o putuse da. Și pe sfârșit de mult savuraseră odată spectacolul trivirii adversarului, pe atât de aprig vor suferi acum din lipsa unei trăiri de intensitate a celei din trecut.

Ceva asemănător am trăit în ziua când, întrebându-mă unde își va petrece seara, în clipa când i-am adresat întrebarea și am pregătit să deschidă gura spre a-mi răspunde, exact în acea clipă, surprinzându-mi privirea, mi-am dat seama că urma să mă mintă. A fost o străfulgerare intuitivă din acelea de care nu ai parte decât de două-trei ori în viață, când vezi totul dintr-o dată cu o acuitate de clarvăzător. De aici senzația dureroasă că știi ce va urma să se întâmple, dorința simultană de a nu se întâmpla totuși și dezamăgirea finală văzând că, iată, se întâmplă.

CREIERUL LUI PIRANESI

UZURA TIMPULUI

SORIN LAVRIC

Îi prevăzusem minciuna pe care încă nu o rostise, dar căreia urma să-i dea o formă al cărei înțeles îl citisem deja în privirea ei. Nu a fost vorba de un licăr schimbându-i lumina ochilor, nici de o dilatare a pupilelor și nici de o zbatere a pleoapelor, ci de semnul clasic al disimulării psihologice: o fracțiune de secundă m-a privit fix și apoi, în timp ce deschidea gura, privirea ei a alunecat în lături, evitând-o pe a mea, într-o pornire involuntară de a ascunde amănuntul că-și ascundea intențiile.

Atunci mi-am citit, în acel balans al ochilor ei mari și frumoși, în a căror lumină deslușisem alteori atîta patimă fățișă, mi-am citit înfrîngerea și excluderea. Și tot atunci am simțit că e prea târziu. Fusesem respins brusc și definitiv, chiar dacă deocamdată nu-mi suflase un cuvânt în această privință și chiar dacă, săptămîni de zile după aceea, avea să fie în continuare a mea. Ce a urmat apoi a fost supliciuul torturii în doi prin sporirea continuă a urii față de ființa la care ținuseși ațita.

Cînd am obosit să ne mîncăm nervii unul altuia, am alunecat pe panta obișnuinței indiferente și a plictisului consimțit. Atunci am constatat că dragostea se stinge cînd grija pudică ca celălalt să nu-ți audă zgomotele fiziologice te părăsește. Iar regula aceasta e valabilă

pentru toate amănuntele ce țin de intimitate: mirosuri, înfățișări, gesturi. Nu-ți mai pasă dacă celălalt îți simte miasma subțiorii, dacă îți percepe duhoarea picioarelor, dacă îți aude flautențele sau dacă îți vede cutele burții. O indiferență senină se lasă peste gama de gesturi pe care pînă atunci nu-ți îngăduiai să le faci decât protejat de singurătate. Pudoarea s-a risipit și o dată cu ea și farmecul atracției. Nu te mai preocupă dacă urechea de lîngă tine aude cum urinezi, dacă nasul de lîngă tine simte cum îți miroase gura, dacă ochiul de lîngă tine vede cînd te razi sub braț, cînd îți depilezi pielea gambelor, cînd îți pensezi mustățile, cînd îți tai părul din urechi și nas, cînd îți îngrijești unghiile și tot așa.

A-ți etala mizeria fiziologică în fața celuilalt și a-ți face toaleta intimă în prezența lui sunt semne clare că efectul pe care îl ai asupra partenerului nu te mai interesează. Nici unul nu-și mai dă osteneala de a juca rolul prechii disponibile și atrăgătoare. Intenția de a ascunde pe care se sprijină orice iluzie erotică și-a epuizat rezervele de energie. Repertoriul de eschive și de învăluri menite a păstra mirajul curățeniei și irascibilitatea dorințelor s-a încheiat, iar în locul lui cei doi actori își arată unul altuia diformitățile.

Nici unul nu vrea să mai atragă pentru că pe amîndoi rutina i-a răzbit.

„Dar ție nu ți-e rușine?” este o expresie pe care, de la un moment dat încolo, nu o mai auzi în interiorul unui cuplu rutinat. Discreția și-a pierdut scopul căruia îi erau destinate măsurile de precauție: incitarea partenerului prin biociuirea atenției. Vigilența pe bază de așitare își pierde sensul. Nu mai există amănunte pînă într-atît de rușinoase încît să mai simți nevoia să te ferești de ochii celuilalt. O indolență politicoasă și subînțeleasă se va așterne peste doi oameni care, altădată, mîncău jăratice din dorința de a se purta delicat. Nici unul nu se mai pregătește pentru celălalt, ci fiecare se pregătește în fața celuilalt. Cei doi ajung să fie martorii plictisiți ai unor gesturi cărora tactica discreției nu le mai poate adăuga nimic atrăgător. Se cunosc prea bine pentru a se mai putea surprinde unul pe altul cu ceva nou. O rutină groasă și netulburată le îmbîcsește mințile și le amortește simțurile, iar traseul vieții lor va fi cel al dîrei previzibile și inerte pe care o ia plictisul tandru al vieții de familie. Gesturile pe care pînă acum le făceau înțeleștați vor începe tot mai des să le facă separat și, în schimb, vor începe să facă împreună gesturile pe care pînă de curînd le făcuseră singuri.

De acum încolo, blazarea este la ea acasă și sentimentul rușinii a răposat de mult. Interesul lor se va îndrepta către sfera non-erotică a vieții de cuplu și către afirmarea socială. Amorul a murit, locul lui fiind luat de ambiția socială. Și cînd îmi amintesc cît de mult m-a durut atunci cînd m-a mințit, îmi vine să zîmbesc. Uzura timpului șterge și cele mai vii emoții.

«

TV PLANET

Cum vinzi? Studiu de caz

ANA-MARIA NISTOR

Nu am mari iubiri printre oamenii de televiziune, am persoane și posturi pe mîna cărora aș merge pînă la capăt, din păcate, rar găsesc motive de admirație pentru o emisiune. Iar cînd vine vorba de vreo divă, mă frisonnez pentru că știu ce se află în pachetul frumos ambalat, cu fundițe, articole de primă pagină și imagine croșetată îndelung. Cu toate acestea, în fața profesionalismului mă înclin, indiferent ce nume poartă. Azi, Mihaela Rădulescu – pentru o lecție de marketing la carte. În direct, la „Neața cu Răzvan și Dani”. Un templu că televiziunea poate vinde orice dacă știi cum. Chiar și literatură, fără să conteze prea mult calitatea rîndurilor legate în coperte inspirat ticluite. Dar o luăm cu binîșorul.

Numele sau marfa? Și, și – ar veni un răspuns răzbit. Rareori, însă. De cele mai multe ori vinde numele, aura artistului sau alura unei instituții. Exemplele sîndă, n-am să fac aici nici arheologie, nici nu vreau să consum hîrtie tipografică pentru a repeta lucruri cînte de toată lumea. Totuși, în cazul unei maculaturii, numele trebuie să fie suficient de mare ca să acopere, să rezonanța sa, lipsa de valoare. Vorba marelui istoric: „*Înere, trebuie să fii Nicolae Iorga ca să-ți permiți să publici o asemenea porcărie*”. Și-atunci, rămîne marfa. Pentru calitatea ei, zice-se, trudește toată lumea. O știu și eu, lî mai bine debutanții și slujitorii expirați ai condeiului. Ceilalți, cei cu un strop de marketing în sânge, se vor gîndi mai mult la munca de promovare decît la cea de laborator. Ei se vor mula perfect pe un orizont de teptare clar, previzibil, iar produsul va trece drept bun și va avea o căruți valoare, desigur, existentă e confirmată de vreme.

În cazul în care autoritatea e fragilă și marfa de durată, intervine manipularea – eterna poveste. Nu-i constă nimeni Mihaelei Rădulescu performanțele ca om de televiziune, dar statutul de ființă literară cu operă în

progress e greșit, e greșit, e greșit (de trei ori). În ciuda celor 80.000 de exemplare vîndute din prima sa carte (*best-seller* acum trei ani). În ciuda cronicilor la cea de-a doua care au început să apară pe site-uri și prin revistele noastre. Nu acest aspect mă interesează, critica literară e datoria altei rubrici. E de observat felul în care a intrat pe piață volumul divei, pardon, autoarei. În treacăt fie spus, se cheamă „Niște răspunsuri”, de parcă asta ar conta... Va fi cartea Mihaelei Rădulescu. Punct. Și se va vinde bine, căci rețeta succesului a fost verificată în atîția ani de emisiuni TV, iar publicul stă de mult în buzunarul doamnei. Dincolo de invidia sinceră și curată care mă cuprinde, o apreciez pe Mihaela Rădulescu pentru îndrăzneală. Știu ce veți spune, nu-i nimic nou sub soare: trupa domnului de Molière împânzea cu celebrele sale afișe în roșu și negru zidurile Parisului, fără să aibă habar dacă spectacolul în lucru va fi unul bun; și chiar dacă reușita nu venea de fiecare dată, spectatorii se înghesuiau în continuare în sală, chemați cu aceeași îndrăzneală de combinația de culori care promitea un eveniment și era garantul calității. Editorul lui Goethe avea comenzi pentru sute de exemplare ale unor volume ce nu fuseseră încă scrise, dar deja circulau legende despre un conținut pe care nici autorul nu-l știa prea bine. Exemplele nu sunt date pentru a înbia la vreo comparație, ci, din contra, pentru a arăta că, indiferent de eșec sau nu, vorbim despre profesioniști ai domeniului respectiv.

Astăzi lucrurile s-au amestecat în asemenea măsură, încât nu mai vinde nici marfa, nici firma, ci imaginea construită pe marginea acestora. Adică, spectacolul televizat jucat în fața unui public numeros și credul.

Am urmărit reprezentarea și transcriu rețeta pentru amatori. Se ia un subiect care e bine să aibă o legătură, cît de subțire, cu viața personală, dacă nu, să se găsească una de îndată. În cazul nostru, iubirea. Se

brodează câteva povestioare pe această temă, fără să ne intereseze originalitatea abordării, ci stilul – curgător, lin, aproape de suflet, cu două-trei maxime și multe puncte de suspensie. A se studia cu atenție Coelho. Subiectul să fie limpede, ceva de genul „un băiat iubea o fată” sau invers. Nu aprofundați, nu suntem la Shakespeare, divagați însă, dragostea e ceva universal valabil și multe suportă. O dată terminat de scris, volumașul e bine să fie publicat la o editură de prestigiu (Polirom a ieșit câștigătoare) și ilustrat de cineva cunoscut, care să gireze cu numele și popularitatea sa (Horațiu Mălăele a fost excelent ales). Nu vă încurcați cu prefețe, sunt doar pentru cronicari. Apoi urmează lansarea, cît mai nonformală, dar care să meargă la inimă – doar e vorba despre iubire, nu? Nota bene: cu trei zile înainte să apară într-un ziar de mare tiraj (tabloid, dacă se poate) o știre pe prima pagină despre autor care, aparent, să nu aibă legătură cu ce urmează (vezi titlul „Mihaela Rădulescu a slăbit 7 kg. Secretele dietei aici”). Apoi, în direct, la o emisiune de maximă audiență pe segmentul orar respectiv, se înscenează totul: cartea tronează în platou, scriitorul apare ca orice om de literă respectabil, cu rochiță scurtă, picioare lungi, superbe, sandale de 1.000 de euro și decolteu generos – frumoasă și intelectuală, 2 în 1. La acestea se vor adăuga sensibilitatea și talentul. Doi compozitori au scris piese inspirate de text, ce vor fi cîntate live, iar o actriță va citi un pasaj în prezența autoarei și în fața iubitelor acesteia, care va lăcrima. Tot în direct. După aceea, tot el va face un mini interviu cu Mihaela – aflată deja în triplu rol: femeie adorată, scriitor, om de televiziune. Dacă mai adăugăm și călțăile de mamă, prietenă, cetățean, președinte de fundație, deja succesul e garantat. Lansarea se încheie cu promisiunea ca banii strânși să fie donați unei case de copii, desigur, după ce cartea va fi lansată a doua oară, la „Gaudemus”. Urmează să apară un *audio-book*, în lecțura autoarei probabil, cu muzicile inspirate de text și, de ce nu, un film. Emisiunea se încheie apoteotic, cu ultima repriză de plîns a lui Dani Oțil și îmbrățișările calde ale iubitei sale. Cartea se va vinde în librării. Cumpărați-o degrabă, căci veți primi niște răspunsuri, chiar dacă nu aveți întrebări.

«

Pipa Irinei și teatrul cinemascopic

MIRCEA GHITULESCU

Când începe reprezentația cu **Trei surori** de la Teatrul Național din Timișoara și fragila Irina apare cu o pipă în colțul gurii, te gândești la celebra pipă a lui Rene Magritte, dar ai senzația incomodă că vei asista la un nou spectacol de Radu Afrim, în care regizorul se ia la trântă cu autorul și, de obicei, îl răpune, bietul autor fiind mort demult. Dar nu este un spectacol de Radu Afrim, ci de Ada Lupu, cu ușoare, dar decisive ieșiri din maniera cehoviană tradițională. În esență, este un „teatru de grup”, cu toate personajele la vedere, fără acele dogmatice granițe între scene și acte. Se pierd identitățile, dar se refac pe parcurs. Drama celor trei orfane ce trăiesc într-un orașel de provincie unde a câmpat pentru un timp o garnizoană militară nu este una a elanurilor înfrânte spre capitală („La Moscova, La Moscova”, sună din când în când, ca un suspin, elanul lor de a ieși din mediocritate), ci de trei ori pe atât, adică trei drame individuale diferite. Toate acestea, pe fondul timpului care ridează. În pași mici, imperceptibili, cum îi stă bine lui Cehov, o lume nefericită, imposibil de mulțumit pentru că nu descoperă un sens ultim al vieții, se conturează cu o prezență apăsătoare. Toți spun vorbe goale, anume pentru a fi demne de răs. Din când în când, acțiunea sporește cu

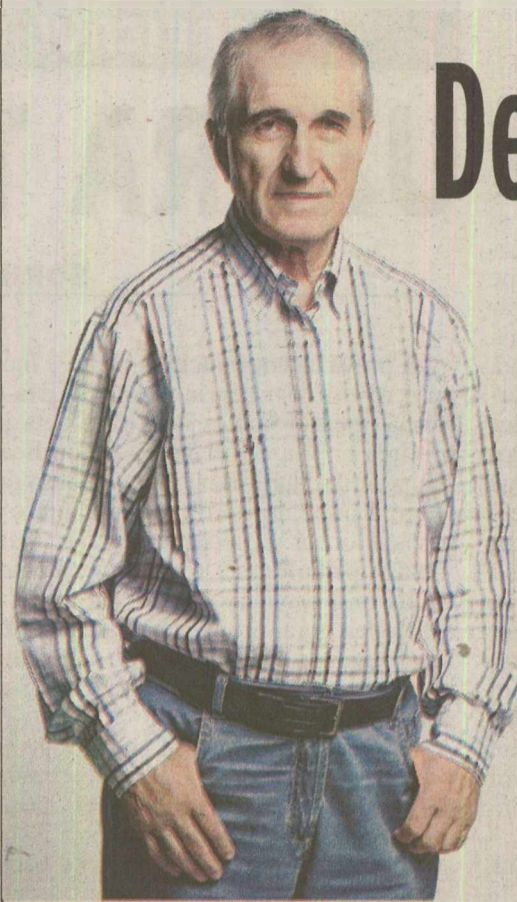
refrenul aiuristic „tararabumbia”, simbolul fanfarei de carnaval care îl acompaniază pe nefericitul Verșinin. Solionăi, cel mai cinic dintre toți, asasinul ridicol al ridicolului baron de operetă Tuzenbach, care se jură că este neamț ortodox, ironizează când pe unul, când pe altul cu interjecția „pui, pui, pui”, culeasă din lumea mujicilor.

Ada Lupu are însușirea simplificării și esențializării: nu are nevoie de decor, doar masa lungă a familiei și un rând de scaune așezate pe niște covoare pufoase. În jurul acestei mese, pe masă și sub masă, se desfășoară întreg spectacolul de la Timișoara, unde legea este deriziunea. Toate, dar absolut toate personajele își iau viața în răs într-un fel sau altul, pentru că nu mai pot adăuga nimic. Irina ține o pipă stinsă în colțul gurii, Kulâghin face pe corbul lui Edgar Poe, Mașa se autoridiculizează între soțul ei, caraghiosul Kulâghin, și perseverentul Verșinin. Spectacolul se desfășoară din mers, nimeni nu stă pe scaun sau în poziție fixă, totul se petrece în mișcare, ca în teatrul lui Hausvater și al lui Zoldak. Toată lumea defilează pe scenă și

aruncă replicile la întâmplare, dar rămân cu senzația unei atitudini reformatoare a lui Cehov, așezat, acum, între resemnare și exaltare. Găsesc concentrată reforma Adei Lupu în interpretarea Claudiei Ieremia care absoarbe toate informațiile regizoarei într-o creație unică. Este cea mai clară oglindă a acestei tragedii care se transformă în farsă exasperată, așa cum își dorea Cehov, care pretinde că a scris numai comedii. Pentru Irina viața a ajuns demult un număr de circ pe care îl face cu zâmbetul pe buze (dar ce zâmbet crispăt!) și cu un nod în gât e dificil să mai crezi în justiția divină când Claudia Ieremia, un om aproape perfect, este atât de nefericită, dar hotărâtă să-ți comunice curajul și speranța. Mereu invocatul refren „La Moscova, la Moscova” este jucat, în final, cu brațele întinse, planând ca aripile unui vultur ce se prăbușește de la înălțime. Alina Reus, cu privirea ei exaltată, este cum nu se poate mai patetică în Mașa, dar Paula Maria Frunzetti este mai cumișică în Olga. Verșinin, comandantul garnizoanei (Ion Rizea) își face toate aparițiile însoțit de o fanfară într-o succesiune de imagini comice ale militarismului de naval.

Teatrul cinemascopic. După excesele sale mai mult sau mai puțin asurzitoare, Alexander Hausvater ilustrează din abundență **Poveste de iarnă**, de William Shakespeare, într-un spectacol „megalitic” de la Timișoara. Este, în mod clar, pe urmele lui Purcărete, cu **Faust** de la Sibiu, doar că ne spune un basm despre gelozie, turbare, crimă, injustiție și dreptate reinstaurată, și nu despre aventura cosmică a lumii, în care îl amestecă ciudat pe Leon Troțki. În acest scop, inventează un decor „cinemascopic” cu patru scene dispuse pe un patruleter, spectatorii fiind invitați să ia loc pe scaune rotitoare pentru a privi acțiunea din toate unghiurile. S-ar părea că fiecare dintre laturile acestui patruleter reprezintă un anotimp, mai ales că spectacolul este ilustrat (între multe altele) cu **Anotimpurile** lui Vivaldi în variate reinterpretări, mixări, (pofa de muzică a lui Hausvater este nesățioasă și adesea îmbâcșește spectacolul), la care adaugă și două anotimpuri în stilul lui Arcimboldo, acele portrete superbe alcătuite din fructe și legume, din frunze și flori. În acest caz, decorurile și costumele create de Lucian Lichiardopol și Stela Verebceanu sunt performanțe în sine. Regizorul dezvoltă partea pastorală a textului, dar natura, păstorii și muzica lui Hausvater sunt atât de pasionale, încât prefigurează discoteca de astăzi. Acțiunea se petrece într-o lume rurală bucolică, unde crește Perdita, mica prințesă „ucisă” și salvată asemenea Albei ca Zăpada. Claudia Ieremia va juca și aici, la apogeu, atât rolul reginei ucise din gelozie, cât și pe cel al fiicei ei pierdute printre păstori. Hausvater debordează și aduce în scenă fum, motociclete, jeturi luminoase. Muta (Alina Reus, subtilă, insinuantă) traduce în limba surdomuților tot ce spun marile personaje. Altfel, un spectacol aberant, în stilul lui Zoldak, care vedea în prințesa Turandot pe „fiica lui Hitler”. Aici, cu ochii larg deschiși la evrei, Alexander Hausvater crede că regele Polixenes este nici mai mult, nici mai puțin decât Troțki.

Trecând peste insanitățile Mihaclei Mihailov din „piesa” ei **Cum traversează Barbie criza mondială**, putem spune că Teatrul Național din Timișoara a avut o prezență remarcabilă la Festivalul Național de teatru care tocmai s-a încheiat.

Despărțirea de un MARE ACTOR

CĂLIN STĂNCULESCU

Trecut în nemurire după o luptă dramatică cu propria-i suferință, marele actor de teatru și film Gheorghe Dinică lasă în urmă o impresionantă colecție de roluri, în care poate fi revăzut, admirat, aplaudat. Cinematografia românească îi datorează enorm actorului care a debutat relativ târziu pe marele ecran. Primul titlu al filmografiei este „Străinul”, semnat de Mihai Iacob, ecranizare a unei proze astăzi uitată, semnate de cel ce va deveni mai apoi scenaristul de serviciu Titus Popovici. La 29 de ani, actorul Gheorghe Dinică începea să creioneze pleiada de personaje memorabile, care au înnobilit și, nu de puține ori, opere mediocre, filme greu de reținut în orice istorie serioasă a filmului românesc. Până în anul 1970 actorul va apărea în câte un film pe an, fiind apoi mai intens exploatat de regizorii care-i descoperiseră inspirația și cărisma, împrumutate cu o nemărginită generozitate personajelor sale.

Din primul deceniu de activitate cinematografică se pot reține câteva titluri cum ar fi „Prea mic pentru un război atât de mare” și „Dincolo de nisipuri”, ambele în regia lui Radu Gabrea, „Atunci i-am condamnat pe toți la moarte” și „Cu mâinile curate”, în regia lui Sergiu Nicolaescu, „Felix și Otilia”, regia Iulian Mihu, „Baricra”, regia Mircea Drăgan. Toate rolurile din prima sa perioadă de activitate pe platourile de film sunt roluri de compoziție, personajele lui Gheorghe Dinică devenind de la un titlu la altul mai elaborate, mai complexe, mai profunde.

Nu este mai puțin adevărat că actorul și-a împrumutat talentul și unor personaje superficiale, schițate de cinești mediocri, care n-au știut a-l descoperi cu adevărat. Este cazul unor filme semnate de Constantin Vaeni, Ștefan Traian Roman, Mihai Constantinescu, Virgil Calotescu și alții. În același timp, Gheorghe Dinică păstrează colaborările cu regizorii care i-au detectat la justa valoare resursele interpretative, fiind prezent pe genericele unor opere importante cum ar fi „Concurs”, de Dan Pița, „De ce trag clopotele, Mitică?”, de Lucian Pintilie, film interzis în 1982, văzut pe ecrane de-abia în 1990, „Cuibul de viespi”, de Horea Popescu, „Doctorul Pocraru”, regia Dinu Tănase.

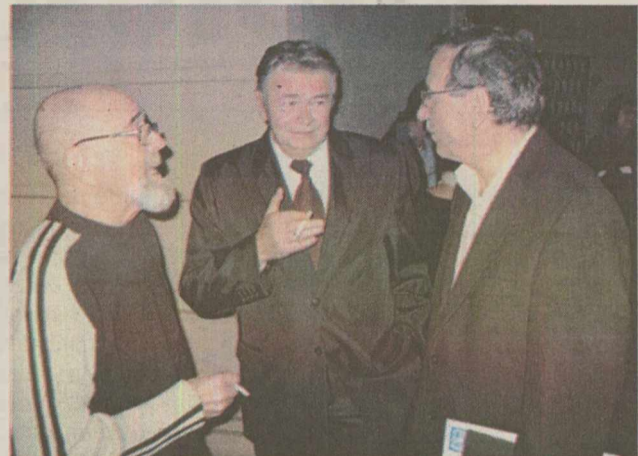
După 1990, actorul, solicitat și de teatru, și de numeroasele televiziuni care, în ultimii ani, au descoperit șarmul și veniturile telenovelelor, joacă mai rar în film, dar semnează roluri extrem de importante.

Două filme semnate de Mircea Daneliuc, „Patul conjugal” și „Această lehamite”, îl consacră pe Gheorghe Dinică drept purtătorul de cuvânt al unui mesaj materializat în jurul unui univers uman prăbușit moral și spiritual „*Români, vi se pregătește ceva!*”, replica lui Dinică va rămâne drept una dintre puținele memorabile din filmul românesc. Personajul lui Gheorghe Dinică traduce cu maximă elocvență expresia stării omului contemporan dezorientat însingurat, angoșat. Prin insistența cu care filmul ne arată răul din societate, filmul devine, în ciuda sinuciderii personajului principal, o invitație la bine, frumoz și adevăr. Maestrul a mai dat o excepțională consistență personajului principal din filmul „După-amiaza unui torționar”, de Lucian Pintilie, operă despre incapacitatea totală a românului de a se căi, de a se mărturisi. Și aici există o replică memorabilă rostită de Gheorghe Dinică - „*nu există nici o lege, totul s-a cumpărat!*”. Iată ce scria un mare critic italian despre prestația actorului din filmul lui Pintilie: „*este un fel de kammerspiel în care un actor excepțional, Gheorghe Dinică, îți dă fiori, evocând cu o voce egală cruzimi teribile!*” - Tullio Kezich, în **Corriere della Sera**. Fără contribuția extraordinară a actorului Gheorghe Dinică, filmul lui Pintilie nu și-ar fi cucerit universalitatea binemeritată aprecierile unanime de care s-a bucurat în presa de pretutindeni.

Rolul din „Ticăloșii”, în regia lui Șerban Marinescu, cu premiera în 2007, fost ultimul din consistența sa filmografie. Au mai urmat rolurile din telenovelele „Inimă de țigan”, „Regina” și „Aniela”. Cinematografia românească a răma mai săracă. Despărțirea de Gheorghe Dinică rămâne un moment de adâncă tristețe atât pentru creatori, cât și pentru admiratorii artei sale. Dumnezeu să te odihnească în pace!

CEA DE-A DOUA „PETRECERE CU POEZIE, PRIETENI ȘI... TRUFE DE CIOCOLATĂ”

FESTIVALUL ARTELOR

ANDREEA CĂLINESCU

Au fost doar două zile, dar două zile pline, la cea de-a doua ediție a festivalului „Petrecere cu poezie, prieteni și... trufe de ciocolată”. Turnirul poetic, adică întrecerea celor nouă poeți, a însemnat, practic, doar un segment dintr-un festival care a adunat muzică, teatru, film și, evident, poezie în cele mai diverse ipostaze ale sale: de la cea a florilor de toamnă cu care s-a ornat scena Aulei Bibliotecii Universitare din Iași până la candoarea poetică cu care doi copilași au valsat într-o pauză. Nu a fost o ediție de criză, așa cum s-au temut până și organizatorii, ci una normală, iar marele succes îl constituie tocmai desfășurarea acestei ediții, a doua, a „Petrecerii...”. De ce? pentru că în general la noi se încep multe și se continuă puține. Mai ales cele bune!

Turnirul

E o încântare să-i ascuți pe poeți recitându-și versurile! Cred, totuși, că ei știu cel mai bine să transmită starea care le-a generat și să pună accentele pe ceea ce au vrut să spună. Caius Dobrescu chiar ne-a spus că va încerca, în timpul lecturii, să regăsească starea în care le-a scris, fiind poeme mai de demult, decât ale unei alte vârste. Se petrec metamorfoze extrem de interesante pe scenă, în fața publicului: delicatul Adrian Popescu are stăpânirea unui actor obișnuit cu sălile pline și revarsă o puternică personalitate, iar actriței – sau și actriței! – Ioana Crăciunescu îi tremură foile în mână atunci când citește din versurile sale. O copleșiseră, fără îndoială, atâtea evenimente care se petreceau în acea zi de 13: era ziua ei de naștere, era, așa cum mărturisea, pentru zi de naștere sărbătorită în absența definitivă a mamei sale, citea și poeme noi, dar și „Mândița” – despre care Ion Mureșan a scris un text-analiză savuros și doct. Florin Iaru, exuberantul, freneticul Florin! a devenit un cuminte dependent de laptopul lui de pe care și-a citit poeziile, Ovidiu Genaru ne-a făcut complice cu ochiul la poemele sale inducând un umor de mucalit, Mariana Codruț a trecut către public accentele dramatice ale textelor sale. Pavel Șușară a evocat-o, a invocat-o, în structuri de epitalamuri, pe Sissy, împărăteasa de care a fost îndrăgostit în copilărie, iar Lucian Vasiliu, în dulcele grai molodvenesc, a punctat și mai puternic un dor sfâșaietor. Paul Vinicius s-a metamorfozat în... Paul Vinicius, capacitând sala cu aceasta: era firescul, naturalul care câștigă un public, dând senzația că poezia este respirația de fiecare moment și nu starea de grație, ivită în rare și solemne momente.

Cu toții au câștigat publicul, dar unul singur – așa cum e formula Festivalului – a câștigat juriul: Adrian Popescu.

Sincer, cred că poziția juriului acestui Festival este cea mai ingrată; să alegi un singur laureat dintre atâtea valori este și dificil și se lasă și cu mici muștrări de conștiință. Alexandru Călinescu (președinte al juriului) și Alex. Ștefănescu, Emil Brumar, Bogdan Crețu, Petru Cimpoeșu, Ion Mureșan, Ion Cristescu (membri) au avut o grea misie!

Academia de poezie

„Academia de poezie” se numește revista lansată la Festival dar cred că ar fi un generic, o emblemă extrem de potrivită pentru tot ceea ce s-a petrecut la Iași. Un film documentar, realizat de Oana Lazăr de la TVR Iași, ne-a readus dorul de Cezar Ivănescu. Un don Cezar în postura inedită de reporter care ne conduce pe drumurile eminesciene de la Botoșani la Ipotești (un Ipotești pe care Cezar Ivănescu l-a văzut abia în 1992!) cu forța personalității sale, atât de debordantă încât este greu de strunit atunci când se revarsă cu intransigențele sale morale, un don Cezar fascinat de muzică și dorind până la obsesie să afle sonurile originare ce însoțeau versurile, dar și un don Cezar înduioșător de didactic când îi povățuiește pe niște copii să își asculte profesorii pentru că ei sunt cei care îi formează! Două studente de la Teatru – Cosmina Stratan și Alexandra

Suciu - și-au decupat un dialog în care gravitatea era subminată de săgălnicie tinerească din versurile lui Cezar Ivănescu, iar Eusebiu Ștefănescu ne-a trasat corespondențe între Nichita Stănescu și Eminescu, într-un recital încântător.

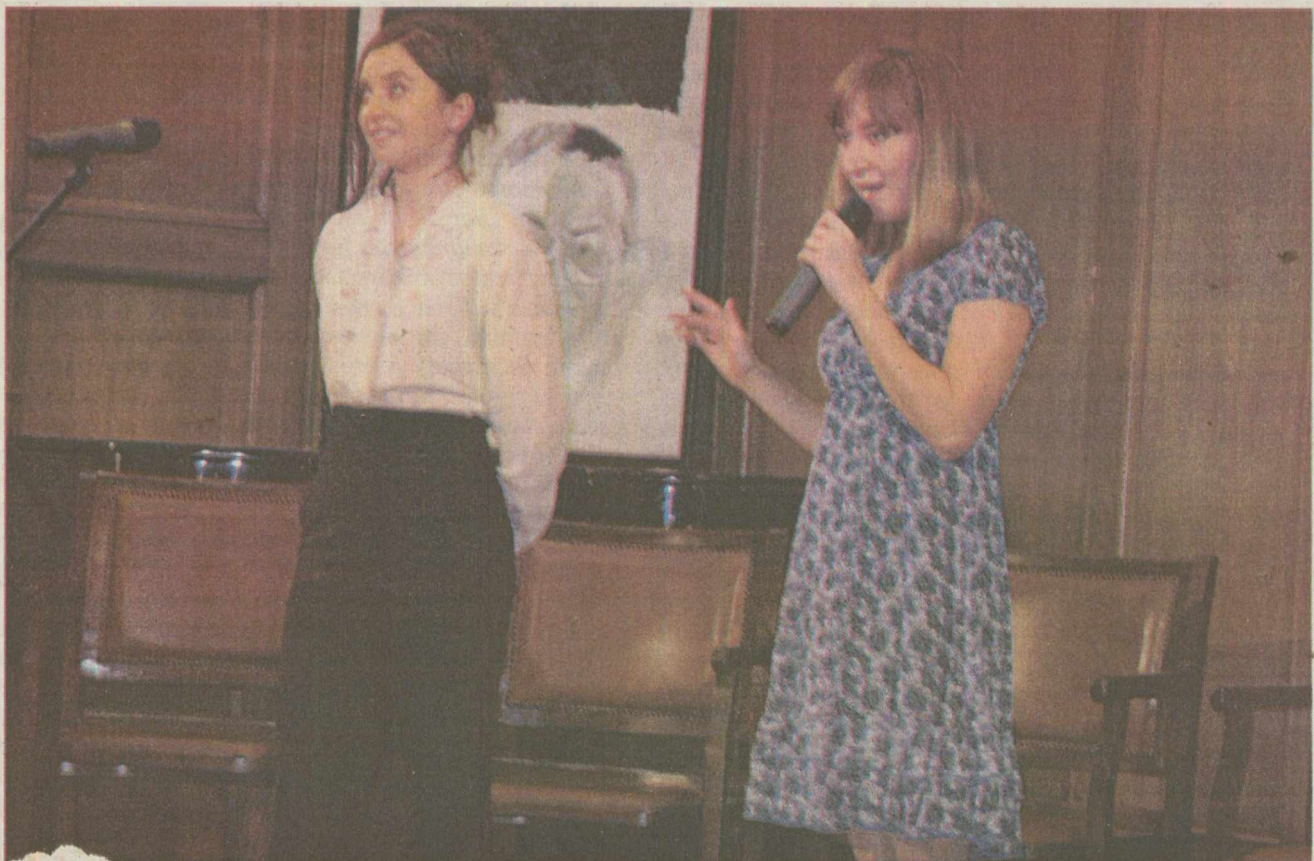
O seară splendidă de teatru ne-a oferit Ioana Crăciunescu interpretând piesa lui Matei Vișnic „Sufletul friicii”.

Nu putea să lipsească muzica, iar Mircea Tiberian, Luiza Zan și Eddie Neumann au ținut sala aproape fără respirație într-un excepțional recital, improvizând, jucându-se și lăsând vocea Luizei Zan să fie când puternică și gravă, când abia șoptită, dar mereu răscolitoare.

„Academia de poezie” a fost tutelată de domnul Mihai Șora: „Trebuie negreșit să-ți ții drumul. Să scrii. Să nu pui niciodată din prea plin orui din grabă - la îndoială poezia. Chiar dacă lumea se lasă greu citită până în adâncul ei cel mai adânc, trebuie să înveți să-i ademeniști tainele, să-i pătrunzi înțeleșurile. Aici se află imperativul. Citește, dar - mai cu seamă - privește. Privește! dar - mai cu seamă - mergi mai departe. Adună! dar - mai cu seamă - rămâi liber de operația adunării. Poezia nu este, la urma urmei, o bogăție oarecare, un bun lăsat prin moștenire. Ea nu satură. Înfomează. Ea este trupul împrumutat, nu dat prin vreun act notarial. Sub acest imperativ - alegoric, fără doar și poate - aș pune demersul Academiei de Poezie. Iar ceea ce contează, mai presus de orice, în viața spiritului nu este opintea unui efort fără urmări, ci - tocmai dimpotrivă - eleganța și statomnicia unui efort care să fie la înălțimea sarcinii pe care ți-ai asumat-o oricare ar fi ea, dar cu rădăcinile bine înfipte în propria-ți ființă”.

În primul număr al «Academiei de Poezie» mai semnează Angela Marinescu, Ion Pop, Alexandru Cistelean, Bogdan Crețu, Paul Cernat, Ioan Es. Pop, Pavel Șușară, Alexandru Ștefănescu.

Admirabil gestul de a-l evoca în deschiderea Festivalului pe - de acum - fostul mare actor Gheorghe Dinică.

LOGICA NU (MAI) E BUNĂ

OCTAV POPA

La începutul verii acestui an, campania (de presă, de bloguri, de toate felurile) „pro-logica în licee” făcea furori ici-colo, punând adepții ai gândirii bune împotriva ignoranțelor ei adversari. Ce oameni răi aceia care doreau să arunce peste frontiera programei școlare bătrânul subiect! „Logica e bună”, chiar așa s-a numit toată pâțania. În ziare, la televizor, pe ziduri, pe forum-uri, toată lumea părea de acord: trebuie să strigăm înspre legiuitor ori, altfel, copiii noștri și copiii lor vor deveni niște... ilogici. Puțini știau sau, oricum, puțin conta că în Occident lucrurile se îndreaptă, de o bună bucată de timp, în exact direcția opusă. Văzute în sensul cel mai general, gândirea, gândirea critică, raționamentul, argumentul, evaluarea rațională etc. toate acestea, aduse în domeniul limbajului natural, începuseră să se ferească de logică. Ba, mai mult, logica matematică modernă (Ferge, Rusell, Hilbert) părea un monstru prea abstract, prea „îngust” – pe cât era de imens –, prea contraintuitiv și prea tehnic. Logica nu mai era bună.

Unul din rezultatele acestui nou mod teoretic a fost construirea așa-numitei logici informale, care avea să fie o soră mai mică și mai accesibilă a logicii moderne, o logică aplicată. Desigur, termenul nu poate să nu dea un ușor fior de contradicție, însă chiar menirea pentru care a fost generat sare din tiparele constituirii științifice. Un *executive order* oarecare al Universității de Stat din California (nr. 338 din 1980) cerea explicit un domeniu „făcut să aducă o mai bună înțelegere a relației dintre limbaj natural și logică, să genereze abilitatea de a analiza, critica și susține idei, de a raționa deductiv și inductiv [...] prin judecăți clare de cunoaștere sau convingere”. Nu știu dacă am definit suficient logica informală, dar ce instituționalizare mai propice poate spera un nou-născut epistemologic? Unul din scopurile adiacente ale acestui demers era să găsească o alternativă pentru artificialele exemple din manualele de logică și să le înlocuiască cu unele din politică, advertising sau mass-media.

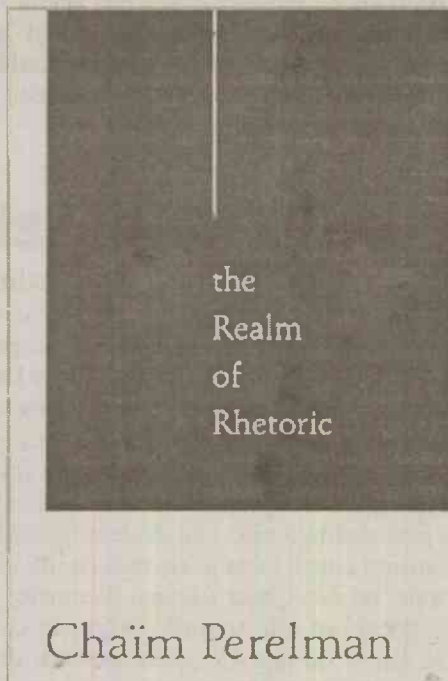
Însă chiar înainte de acest vizibil pas înainte, câteva lucruri importante (și, uitându-ne înapoi, le vom putea numi necesare) au avut loc în locuri îndepărtate de Statele Unite. În 1958, apăreau, la câteva săptămâni distanță, „Traité de l'argumentation - la nouvelle rhétorique”, a belgianului de origine poloneză Chaïm Perelman și a kolegei lui Lucie Olbrecht-Tyteca (proiect început încă din 1947), și „The Uses of Argument”, a britanicului Stephen Toulmin; în 1970, australianul C.L. Hamblin publică „Fallacies”, o carte devenită rapid celebră, iar în 1977, Anthony Blair și Ralph H. Johnson publică împreună „Logical self-defence” (cunoscută drept lucrarea de debut a logicii informale).

Ne vom ocupa aici de prima din lucrările menționate, așa-numita „nouă retorică” a lui Chaïm Perelman, mai exact de un volum ulterior („The Realm of Rhetoric”, 1982) – un fel de prolegomene pentru cititorul anglofon la voluminosul tratat de la jumătatea secolului. Astăzi cu greu mai putem cataloga această lucrare una de logică informală, dar vom vedea că aportul ei este necesar oricărui demers din sfera teoriei argumentării. Fără cale de întoarcere, sistemul formal (cu „marea lui diviziune” între deducție și inducție) este lăsat deoparte pentru analiza limbajului formalizat, în vreme ce americanul „reasonable speech” ocupă de-acum prima poziție, captând toată atenția teoretică. „A echivala principiile și procesele argumentului practic cu principiile și procesele logicii formale și ale matematicii este pur și simplu greșit” (cum, de altfel, observase și Aristotel, separând raționamentul demonstrativ de cel dialectic).

Bun, acum că am izgonit „metanarațiunea” medievală a raționalității, ce-i de făcut? În primul rând, trebuie să observăm că majoritatea argumentelor folosite în mod obișnuit „pretind raționalitate”: vorbim despre „argument rezonabil”, „bun”, „puternic” sau spunem deseori „fără îndoială”, chiar dacă nu vorbim despre validitate logică. Diferența dintre cele două tipuri de întemeiere este că, în vreme ce discursul demonstrativ (denumit și axiomatico-deductiv, datorită felului în care folosește și generează premise) are de-a face cu adevărul, discursul argumentativ-retoric are de-a face cu adeziunea. Pentru adevăr, adeziunea este realmente neimportantă, în vreme ce pentru adeziune, adevărul este foarte puțin important. Fostul discurs „normal” al adevărului convingător – discursul „universalizabil”, adică

acceptabil, în principiu, oricărui minți raționale – este lăsat de o parte, pentru a urmări discursul „adresat unei adiențe specifice”.

Opoziția față de anumite părți ale *Organonului* lui Aristotel sunt evidente (de altfel, noua retorică nu putea fi în totalitate nouă): „the aim of argumentation is not, like demonstration [adică așa cum ne învâța Analitica primă – n.m.], to prove the truth of the conclusion from premises, but to transfer to the conclusion the adherence accorded to the premises”. Adeziunea asupra premiselor vine din fapte cunoscute și informații stabile, din prezumții asupra normalității și asupra unor inducții pe care se poate conta, din valori general acceptate sau ierarhii cunoscute etc. Ideea este că nimic din toate acestea nu capătă un „1” sau un „0”, așa cum acordau logicienii antrenați în probarea veridicității sau a suficienței. Nu există reguli stricte ale deducției și tabele, calculul și metode prescurtate, evaluări matriciale și verdictive inatacabile. Când primul politician își va aduce în parlament, pentru a arăta colegilor din opoziție, lista cu argumente formalizate și reduse la absurd pentru a fi verificate, aceste premise teoretice vor deveni futele. Până atunci, „pentru orice teză care nu este fundamentată pe intuiție de-la-sine-evidentă trebuie să recurgem la tehnici argumentative”, i.e. la persuasiune, la retorică. Ne putem întreba, pe bună dreptate, cum rămâne cu dialectica?

Nu întâmplător, partea cea mai consistentă a lucrării (atât a originalului, cât și a prolegomenelor de care ne ocupăm acum) este de ordin descriptiv-empiric, în care mulțimea face regula, cu exemple preluate din toate domeniile: juridic, filozofic, literar, advertising, politic, media etc. Cele două categorii de tehnici – asociere (liaisons) și disociere (division) – reprezintă bornele teoretice ale încadrării procesului de argumentare.

Asocierea este împărțită apoi în argumente cvasi-logice (care „pot fi înțelese drept asemănări ale gândirii logice, matematice sau formale”), argumente bazate pe structura realității (care fac apel la „elements of reality associated with each other in a recognized liaison”, cum ar fi legătura cauzală sau cunoașterea pragmatică în funcție de efecte) și argumente care creează realitatea (felul în care exemplul creează o lege sau o structură sau oricum anumite regularități, felul în care analogia sau metafora creează o simetrie etc). Disocierea e mult mai vastă și mai greu de încadrat în scheme: aparență-realitate, act-persoană, accident-esență, unitate-multiplicitate etc., cert este că, ne spune Perelman, gândirea prin disociere este cea mai răspândită formă de gândire și, de aceea, și cea mai frecventă formă de argumentare. Atunci când simțul comun este pus în fața unor incompatibilități, el este nevoit să disocieze dificultatea în părți mici pentru a putea judeca separat cu privire la fiecare dintre ele. În paharul cu apă, lingurița pare ruptă cu toate că o vom putea atinge încât să ne dăm seama de unitatea ei. Unitate și multiplicitate deopotrivă încalcă principiul non-contradicției, așa încât cele două ipostaze sunt gândite separat (ca termen I aparent și termen II real) pentru a fi înțelese și rezolvate.

Am refăcut aici oarecum mecanic peisajul argumentativ așa cum îl compune Perelman și cred ar fi fost inutil să insist pe vreuna sau alta din tehnicile prezentate în Taxonomia discursului argumentativ nu este astăzi recunoscută în mod general (ne vom întâlni aici cu multe alte variante). Voi înlocui detalierea aleatorie a unor tehnici dintre cele de mai sus cu explicarea câtorva concepte esențiale în reabilitarea „noii retorici”, a „imperului retoric” („The Realm of Rhetoric”/“L'empire Rhétorique”).

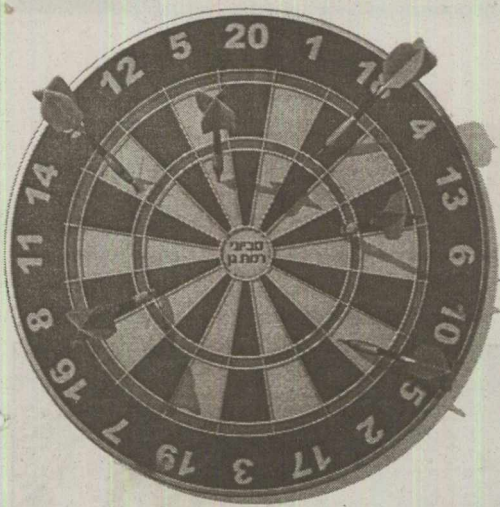
Conturarea unei prezențe argumentative prin operarea unor alegeri elementare este, în același timp, un fapt dezirabil și inevitabil. „Orice argument implică o selecție preliminară de fapte și valori, descrierea lor specifică într-o anumită limbă și un accent care variază în funcție de importanța oferită acestora”. Ca să preluăm o formulă inspirată a unui alt autor (Bryan Garsten), locutorul „merely puts words into the air” (pune doar cuvintele în dispoziția auditorului). Dacă cineva decide „Așa este m-ai persuadat!”, el nu descrie un fapt care i s-a întâmplat, ci (aici gramatica poate fi înșelătoare) un lucru pe care el l-a înfăptuit. Cu toate acestea, insistă Perelman oratorul aruncă anumite cuvinte în aer, alegând: rezinte anumite fapte, singularizându-le. El va utiliza un anumit set de concepte înăuntrul cărui va domina o anumită atitudine propozițională care vor atrage atenția în mod diferit. În continuarea acestei idei, intersecțiile cu Retorica lui Aristotel sunt aduse la suprafață: „Oratorul nu trebuie să enumere toate legăturile rașunilor sale așa cum o face logicianul; el poate intui premisele asupra cărora toată lumea este de acord (...) ceea ce corespunde definiției entimemei văzută ca «silogism retoric». Aceasta poate insista, poate prelunge, poate ascunde sau poate amplifica” și toate acestea doar făcând alegerile corecte. Este locul în care retorica devine, într-adevăr, artă.

Dincolo de importanța majoră în domeniul argumentării (pe care toată lumea pare să o recunoască) Perelman are câteva zone în care critica ulterioară a putu interveni. Spre exemplu, în tot acest „imperiu a retoricii”, cum rămâne cu dialectica și unde ar mai fi spațiul ei de manevră? Este evident că nu putem trata toate situațiile întemeiate argumentativ drept non-dialectice (putem spune chiar că, de cele mai multe ori, argumentarea produce de fapt un dialog, un schimb de „apărări” ale unor teze diferite) – și-atunci de unde atenția teoretică minimă dată de Perelman acestui aspect? Aceasta este o întrebare... retorică. Cert este că în mod paradoxal, acest studiu orientat spre audiență lasă puțin credit raționalității audienței și lasă puțin loc între bărilor, reacțiilor și, în definitiv, retoricii acesteia. Audiența este, pentru Perelman, inevitabil supusă unor predispoziții de care retorul se poate folosi pentru a câștiga adeziune (nu întâmplător genul edificator al retoricii ne spune autorul, este cel epidictic), așadar inevitabil tăcută, dacă nu chiar mută.

Ideea din capitolul final, conform căreia „rhetoric covers the vast field of nonformalized thought”, păcătuiește, deci, prin omisiune. Cu toate acestea, chiar așa formulată, îi vom atribui greutatea pe care o merită și vor observa alături de autor că teoria argumentării și-început propriu-zis activitatea după decăderea sistemului cartezian. Descartes urmărea o „cale de cunoaștere care să ne ducă spre contemplarea adevăratului Dumnezeu în care sunt toate comorile științei și înțelepciunii”, iar Spinoza afirma că „toate ideile, în măsura în care raportăm la Dumnezeu, sunt adevărate” (propoziția XXXII din Etica). Istoria discursului, așa cum o vedem la Perelman, se desfășoară astfel: „dați la o parte garanții pe care Dumnezeu o oferă evidenței și, brusc, orice gând devine uman, failibil și nepăzit de posibilitatea contraverselor [...] axiomele devin informale”.

Religia, filozofia, etica, domeniul juridic și chiar știința (ca să nu mai vorbim de conversația comună), toate aceste activități intelectuale apar drept rezonabile în măsura în care sunt susținute de un aparat argumentativ de un conținut și de o tehnică argumentativă. Ne aflăm de aceea în spațiul dintre necesar și arbitrar, în care nici logica nu mai e suficientă, nici „conversation stopper”-ul divinității nu mai funcționează, în care ne situăm cu toții fără să știm neapărat, asemenea personajului lui Molière care își dă seama că făcuse proză toată viața lui.

Hitler a fost un antrenor de fotbal!

● Disparația unuia dintre actorii proeminenți ai scenei și ecranului românesc, Gheorghe Dinică, a generat o puternică tulburare nu doar în rândurile admiratorilor artei sale interpretative, ci în opinia publică din întreaga țară. Pentru unii, tulburarea a echivalat cu pierderea uzului rațiunii (ca să nu spun direct cu pierderea minților, atâtea câte erau). Păi, cum altfel poate fi catalogat gestul unei televiziuni (*nomina odiosa!*) ai cărei șefi au găsit de cuviință să programeze în acele zile de doliu filmul **Crucea de Piatră – ultimul bordel?**

era pelicula cea mai reprezentativă și mai potrivită cu momentul din filmografia lui Gheorghe Dinică? Am înnebunit cu toții sau doar ne-am oligofrenizat iremediabil? ● Din ciclul „*Dăm sfaturi la tot cartierul*”. Cu ochiul său de vultur istorico-diplomatic, Adrian Cioroianu sesizează și vestește fără milă într-un articol din **Dilema veche** (nr. 300, pag. 5) ceea ce el califică plin de aplomb încă din titlu **Cea mai mare greșală a lui Barak Obama**. Care este aceea? Absența președintelui Statelor Unite de la celebrarea a 20 de ani de la căderea zidului Berlinului. Privitor la indignata uimire a domnului Cioroianu

față de gestul incriminat, am a zice vreo două-trei lucruri: 1. Nu e prima oară când analiști și comentatori politici dâmbovițeni se cred îndrituiți și abilitați să-l bruftuluiască seniorial pe Obama, explicându-i, pe scurt sau *in extenso*, ce gafe monumentale comite necerând consultații de la bogații în expertiză pe problemele a tot ce mișcă pe pământ, în aer și în apă Sever Voinescu, Traian Ungureanu și acum, iată, Adrian Cioroianu. Foarte urât din partea lui!...; 2. Decât să se dea de ceasul morții vizavi de cecitatea politică a președintelui S.U.A. și decât să emită din vârful buzelor tot felul de considerații neavenite pe marginea agendei liderului de la Casa Albă, domnul Cioroianu ar putea, cu un efort minim, să înțeleagă un lucru simplu: în pragmatismul care îi caracterizează, americanii optează să privească mai mult spre viitor decât spre trecut, oricâte valențe simbolice și sentimentale ar cumula acesta din urmă. Obama a ales turneul asiatic în Japonia, Singapore, China și Coreea de Sud pentru că acolo se decid multe dintre jocurile geostrategice ale momentului, punct. Restul ar trebui să fie tăcere...; 3. Domnul Cioroianu a fost – o perioadă scurtă, e drept – ministru de externe; i se pare, cumva, că prestația sa în această calitate îi conferă dreptul să dea lecții altora pe chestiuni de conduită în relațiile diplomatice? Că mie nu mi se pare deloc... ● Și fiindcă veni vorba: memoria istorică a omenirii este, cel mai adesea, scandalos de scurtă și nedreaptă, oricât de tare i-ar oripila pe intelectualii umaniști din noi chestia asta. Dacă domnul Cioroianu ar fi citit o notiță din pag. 23 a numărului

din **Dilema veche** în care și-a publicat articolul ar fi aflat că, potrivit unui sondaj, „*un elev britanic din douăzeci crede că Hitler a fost un antrenor de fotbal, unul din șase zice că Auschwitz e un parc din cel de-al doilea război mondial, un sfert din pueri afirmă că o bombă nucleară a căzut peste Pearl Harbour, iar unul din douăzeci știe că Holocaustul a fost festivitatea de la sfârșitul războiului*”. Desigur, Radu Cosașu este perfect îndreptățit să considere regretabile „*asemenea triste tâmpenii contemporane*”, dar asta nu le împiedică să existe și să așeze, *ipso facto*, sub un mare semn de întrebare convingerea majorității dintre noi că, pentru o solidă edificare a viitorului, cunoașterea trecutului este indispensabilă. Este, poate, necesară, dar indispensabilă, nu! ● O daraveră pe cât de încurcată, pe atât de sordidă și incalificabilă sub aspectul eticii gazetărești bănuie la această oră spațiul public autohton. Doi ziariști, că altfel nu poți să le zici, numiții Sorin Roșca Stănescu (binecunoscut cotizant, înainte de '90, la cooperativa *Ochiul și timpanul*) și Bogdan Chiriac (implicat relativ recent într-o afacere dubioasă, cu suave atingeri la prevederile legii conflictului de interese) au purces dis-deminează, pe rouă, pe ceață la instrumentarea unei operațiuni de șantaj de presă uimitoare chiar și pentru vremurile noastre în care nimic nu mai miră pe nimeni. După o asemenea trebușoară, orice om cu minimum minimorum de bun simț în dotare se retrage cuviincios, la mânăstire, ca Ofelia, sau se duce de-a dura înapoi de unde-a venit, adică în anonim și uitare. La noi, cei doi –

Ciripoi și camaradul său de grețose îndeletniciri – se lăfăie fără jenă pe ecranele televizoarelor. *Sorry*: n-avem doar fotbalul, agricultura, politica, și presa pe care o merităm! ● Devine mai mult decât îngrijorător, de-a dreptul alarmant, delirul revendicativ feroce de care sunt străbătute articolele publicate în ultimele săptămâni de maestrul analiticii politice românești, Ion Cristoiu. Micul om mare (e titlul unui film, nu o ironie circumstanțială), se crede un *guru* al presei contemporane din toate timpurile și, de la (scuzați...) înălțimea acestui statut, împarte în dreapta și-n stânga, în centru și pe la margini, verdicte extrase dintr-o pălărie ruptă în fund (v-ați prins la aluzie, nu?...), bazate pe o cumplită devălmășie a gândului, unde se împletesc spasmodic tot felul de scenarii bolnave, de supoziții aberante, performante dări de pământ cu presupusul și concluzii trase de păr (ul din nas al infailibilului). Care infailibil crede sincer că vorba „trăncăncală” cu care își împănază repețat producțiunile jurnaliere, îi aparține, ca marcă stilistică, lui Caragiale, neavând habar că, de fapt, ea se regăsește cuminte în titlul unui eseu al lui Mircea Iorgulescu **despre** lumea lui I.L. Caragiale. Ce-o fi căutând I.C. zilnic la Biblioteca Academiei, pe unde pretinde că-și face veacul, fiindcă se pare că ocupațiunea lui mintală e la alte prostii (citat – autentic, de data asta – dintr-o altă victimă predilectă a sferetodocismului cristoiesc, domnul Ilie Moromete...)?! (*Critias*)

PATRONI ȘI SUPORTERI

Pentru că tot e pauză –binevenită însă pentru ca polemicele să fie aprige și polițele neplătite la timp să ajungă la scadență: vezi contrele Mititelu-Lucescu jr., dar și Săpunaru-presă, despre amicale cu iz de noroi și hazar, cum a fost al nostru cu polonezii, nu vreau să mă pronunț – să mă opresc puțin asupra unui subiect care mă intrigă de multă vreme: relația suporterilor cu patronii sau a patronilor cu suporterii. Ceea ce vedem pe stadioanele noastre este de-o absurditate fără margini: patronii care dau afară suporterii, suporterii care alungă patronii. Bănuiesc că nici fanii lui Real Madrid nu au fost în culmea fericirii după ce o micuță echipă din suburbiile capitalei spaniole a umilit marele Real (4-0 la ei acasă și un 0-1 cât o calificare, cât câștigarea campionatului mondial). supărarea lor se revărsa și asupra patronului, președintelui clubului madrilen. Și, totuși, la acel meci au venit 80.000 de spectatori. Vă imaginați 80.000 de devotați vreunei echipe românești adică 80.000 de oameni care să creadă în continuare în echipa care a luat bătaie de la „Avântul Trei Scaieți” cu 4-0? Și: vă imaginați 80.000 care să nu injure patronul de club pentru umilința ce pare că el suporterul o resimte mai acut, mai răscolitor, mai devastator în sufletul și în buzunarul lui decât patronul, decât președintele, decât antrenorul, decât jucătorii? Nu știu exact când suporterul român care venea la stadion spre a-și vedea echipa, jucătorii preferați a ajuns o instanță cu drept – aproape la propriu prin unele părți – de viață și de moarte asupra tuturor. Drepturile noastre de fani, de suporterii, de chibiți porneau la începutul meciului și sfârșeau odată cu fluierul final, iar aces-

te drepturi constau în a scanda, în a ne exprima zgomotos la faulturi, a huidui când echipa ne era furată, la a face diverse îndemnuri ăluia de greșea. Pe vremuri, a merge la stadion era o veselie generală. Nici nu știam cine sunt conducătorii, nici nu ne interesau prea tare antrenorii, doar din când în când se auzea câte-un glas ce-l ruga pe „nea X” antrenorul să-l scoată p-ăla din teren. Atât. Acum suporterii își arogă dreptul de a primi sau a nu primi jucătorii la echipa lor, acum suporterii au drept de a cere demisia antrenorului până când o obțin (dacă se poate chiar de la primele scandări), acum suporterii au dreptul de a cere ca ăla care bagă banii într-o echipă să-i lase, să plece, să se ducă unde-o vedea cu ochii pentru că ei nu-l mai vor. Suporterul are dreptul să alerge jucătorii pe teren, suporterul are dreptul să arunce cu petarde deși știe că echipa va avea terenul suspendat. Suporterii au dreptul să nu vadă nicio secvență din meci pentru că stau cu spatele sau sunt foarte atenți la ce fac cei din galeria adversă. Nu știu exact când anume s-a produs acest declin care a transformat o gașcă veselă și nebulă – acea gașcă era peluza! – într-o adunătură tribală lesne ieșitoare din minți, cu apucături din primitivismul vieții noastre în comun. Dar bănuiesc cam cum s-a petrecut metamorfoza. Dracul și-a băgat coada aici prin ochiul său: banii. Mai întâi unii fotbaliști au fost mai generoși decât alții, împărțind suporterilor bancnote, iar alții s-au arătat mai zgârciți. Suporterul a înțeles că a primi bani este un drept. Iar când ăia care nu dădeau deloc erau cam aceeași – deh, firea omului nu o poți schimba! – au început presiunile: fluierături, con-

testări, presiuni psihologice și contondente în toată regula. Și oamenii au înțeles că trebuie să își cumpere bunăvoința peluzei. Așa au înțeles și unii antrenori, dar și unii acționari sau patronii. De aici, lucrurile au scăpat de sub control. Și-a început ceea ce se vede mai ales la Steaua și la Craiova: patronul dă afară suporterii de pe stadion, iar suporterii îl urmăresc cu bannere prin care îl invită – ca să folosească un termen elegant – să plece din Ghencea sau Bănie. La Dinamo e și mai și: suporterii boicotează echipa. Nu vorbesc numai de a faptul că echipa a jucat meciuri europene fără spectatori, dar eu cred sincer că rezultatele mai bune din deplasare se datorază lipsei de presiune inhibantă. La adversari știi că vei avea parte de o primire ostilă, știi că vei fi fluierat, nu te aștepti să te aplaude la gol, iar huiduielile de la final, ca semn al victoriei tale, sunt extrem de dulci. Ce te afci acasă, când nici nu intri pe teren și încep huiduielile, când la orice ratare te aștepti să îți răsare un turbat de-ăla din tribună agitând o bătă deasupra capului?

Dincolo de Legea sportului, galeriile ar trebui să intre într-o legalitate de fier. Să aibă responsabilitatea actelor comise în grup și individual. De ce să platească clubul amenzi pentru huligansimul lor dincolo sau chiar dincoace de poarta stadioanelor? De ce să faci la propriu poliție să-i depistezi pe huligani când șefii de galerie știu foarte bine cine și ce-a făcut?! Toate acestea trebuie reglementate și între patronii și șefii de galerie. Cu condiția ca patronii să nu aibă pe conștiință ceva care-l face șantajabil, cu care șeful de galerie îi are la mână. Or fi mulți patronii curați în relațiile lor cu galeria? Nu i-o fi folosit pe băieții de la peluze niciodată – dar absolut niciodată! – pentru vreo faptă urâtă? N-aș prea-aș crede! (*C.St.*)

Dilemateca și Ziarul Neconvențional

IOLANDA MALAMEN

Există artiști pentru care persoana întâia, singular și cei patru pereți ai atelierului sunt suficiente motive pentru a se simți îngerul păzitor al propriei opere. Există însă și artiști care sunt într-un permanent dialog empatic cu întreg fenomenul vizual, implicându-se, practic și teoretic, în ființa breslei cu argumente solide, care aduc un plus de credibilitate.

Paula Ribariu, pictor cu o excepțională activitate expozițională, intrată de mult în circuitul valoric al artei românești din ultimele decenii, are și vocația neobosită și colocvială de înger inventiv al vizualului, într-o perioadă destul de nedefinită ca receptare. Mai mult, de ani buni, cu o libertate greu de înțeles pentru unii, de sub inspirația ei a ieșit o revistă de arte vizuale, „Ziarul neconvențional“, a cărei unică pagină, ce apare lunar în zece-douăzeci de exemplare plastificate, este un strigăt-pledoarie vizavi de suferințele endemice prin care trec artele vizuale românești. În felul acesta, ea a devenit, imediat după apariție, mai mult un document moral decât un act de cultură publică.

Mi-am arătat în mai multe rânduri adevărată entuziasă nu atât pentru originalitatea și subtilitatea gestului Paulei Ribariu, cât pentru capacitatea de detaliere într-un spațiu infim a actului artistic contemporan și pentru dorința de a reformula viziuni deja amorțite, clarificând contextul.

Idea de a deschide în fiecare an o expoziție care să susțină spiritual acest act a făcut-o pe Paula Ribariu să invite alături de ea artiști din toate generațiile, pentru a oferi publicului câte ceva din respirația lor creatoare. Bineînțeles, nu e nimic aleatoriu, nimic improvizat, artista netolerând șabloanele și căutând esența, menirea și, de ce nu? gestul mîntuitor, cel care ne face mai liberi. Mă aflu printre susținătorii unor astfel de fericite întâmplări și nu mă feresc să le dau reverența cuvenită, fiindcă, îndeobște, artistul e din fire o natură egolatră și rareori acceptă însoțirea, iar dacă o acceptă, nu neapărat o și slujește.

De asta, în cei trei ani care au trecut de la prima expoziție, am privit de fiecare dată cu plăcută surprindere cum Paula Ribariu recrează atmosfera de mărturisită dăruire și bucurie.

Sigur, despre fiecare artist care a expus de curând la Galeria „Galateca“ (10-23 octombrie a.c.) s-ar putea spune, fără discuție, multe lucruri perfect recognoscibile în mutațiile ultimelor decenii din artele vizuale. Întrebarea ar fi de ce Paula Ribariu, „creierul“ acestui demers constant și repetitiv, consideră că tocmai acești artiști, cu care se însoțește an de an (cu câteva noi nume), exemplifică cel mai bine proiectul. Răspunsul îl găsim în însăși armonizarea suverană a lucrărilor expuse, de parcă un duh nobil și misterios le-a păstorit.

Ediția din acest an a fost, în opinia mea, mai puțin explicită revendicativ-moral-social, dar indiscutabil mai definită valoric, multe dintre lucrările expuse fiind de excepție. De asemenea, spațiul, de altfel, același ca și în ceilalți ani, a fost folosit cu o

EXPOZIȚIA

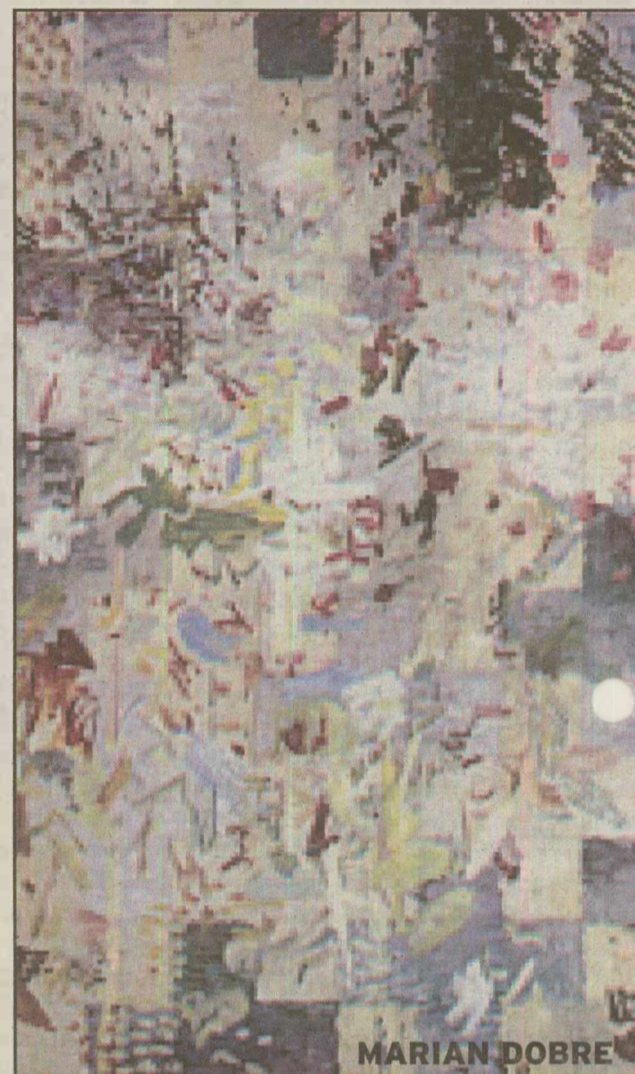
ALMA REDLINGER

atență grație, fiecare lucrare respirând atât pe cont propriu, cât și în ritmul ansamblului, gândit și omogen, și motivat. Limbajul a dus la o citire fără împotmoliri sau nedumeriri, aidoma unei cărți deschise, în care scrisul e clar, lizibil. Paula Ribariu a invitat în acest proiect, știind să nuanțeze atât cauza, cât și efectul unei întreprinderi atât de riguroase. Răspicat, colegial, neezitant, într-un tempo intelectual și afectiv pe care l-a impus și mai mult și l-a asumat, spiritul ei animă și socializează, așa spune, apolinic, într-o progresie confesivă. O latură foarte rar gândită în vizualul imediat este aducerea în discuția a eternei indiferențe a societății față de artist și a lipsei de reacție atunci când acesta se revoltă. Sunt norme care pentru Paula Ribariu contează enorm și pe care le amintește polemic prin acel incitant „Ziar Neconvențional“ și prin expozițiile succesive pe care le-a organizat. Ea veghează, în acest mod, atât la eternitatea faptului artistic, cât și la precaritatea lumii în care trăim. Singura cale de străbătut ceața care ne-a cam amorțit pe toți.

Drama pe care Ervant Nicogolian o trăiește de câțiva ani prin pierderea vederii ne copleșește, aproape că ne umilește, atunci când ne aflăm în fața unei picturi de ultim moment, realizate cu o incredibilă forță, ce amintește de eroii legendari. Nu putem s-o privim decât smeriți și înfiorați.

DANIELA CHIRION

MARIAN DOBRE

Și de data asta, Paula Ribariu, prin ceea ce a expus (o compoziție gândită ca o instalație) ca o alternativă a discursului vizual, a esențializat printr-o îmbinare de câteva elemente materia manifestă.

Foarte bine au trăit în spațiu lucrările lui Marin Gherasim și ale lui Alexandru Chira, impresionând prin rigoarea construcției și spiritul lor arhetipal. Horea Paștina a amintit încă o dată de frumusețea tulburătoare a vegetalului genuin. Alina Redlinger a revenit în galerie cu două lucrări: o compoziție cu personaj și o natură statică, ce amintesc de una din perioadele de vîrf din arta interbelică. Mircea Barzuca, un pictor cu fascinante reușite în zona nonfigurativului, s-a „jucat“ minunat, făcînd din banala folie de plastic un incitant suport pentru formă și culoare. Mircea Bochiș a expus o lucrare bine pusă în pagină, desprinsă parcă din zona exploziv-stradală, pe care o zărim prin reclame. Constantin Abăluță, a cărui ambivalență literatură și vizual - este recunoscută, a propus un obiect compozit, aducîndu-l în starea unei utilități expresive de limbaj. Interesantă pictura lui Cristian Dițoiu, cu geometriile ei acoperite de rece și căld. Și de data asta, Nicolae Macovei a convins, gîndind în amănunt și realizînd cu acuratețe și virtuozitate tehnică lucrări în maniera digitalArt. Radu Comșa a „țesut“, ca și în anii trecuți o rețea măiastră de linii spațiale, o esențializare a gîndirii care străbate prezentul. Aduse pentru prima oară în acest demers expozițional al „Ziarului Neconvențional“, picturile Ameliei Gherasim, un artist care expune foarte rar, s-au integrat perfect în ansamblu, atât prin calitatea lor cromatică, cât și prin gîndirea lucidă. Mult mai tînăra Daniela Chirion, și ea o frecventă expozantă, de data asta a părăsit șevaletul, plasînd aproape de punctul central al sălii o masă și un scaun de o simplitate austeră, „îmbrăcate“ în cuvinte tipărite. O trimitere expresă la autismul cvasi-general în care arta se împotmolește.

Noii intrați în proiect, cu picturi, sunt Marian Dobre, Nicolae Badiu, Floarea Peia, artiști diferiți conceptual, dar destul de apropiați ca manieră de lucru. Ei și-au găsit locul în expoziție, fiind înzestrați cu o spontaneitate creativă și cu libertate de opțiune. Expoziția s-a bucurat de fotografii profesioniste și de proiecții de film-clip, avîndu-i ca autori pe talentatul Felix Munteanu (sufletul multor altor proiecte foto), Sorin Ceauș și Lena Voinițchi.

În fine, ar mai fi de spus că un astfel de proiect, concretiza de ani buni într-o unică și captivantă revistă de artă, numită „Ziarul Neconvențional“, și în expozițiile de la Galeria Dilemateca, este de o complexitate care ar merita o dezbatere mult mai amănunțită. Poate, cine știe, vin și vremuri mai bune...

MIRCEA BARZUCA